

AALBORG UNIVERSITET
KØBENHAVN

Aalborg Universitet København
A. C. Meyers Vænge 15
2450 København SV
Danmark

Sekretær: Lene Wenstrøm Jørgensen
Telefon: 99 40 97 34
Lene Wenstrøm Jørgensen

Studenterrapport

Uddannelse: By, Bolig & Bosætning

Semester: 10. semester

Titel på projekt: Afprøvning af Lefebvres rytmeanalyse i hjemmet

Periode: Efterår 2021-2022

Vejleder: Rikke Skovgaard Nielsen

Medlemmer: Camilla Victoria Hohle

Studienummer: 20192639

Antal normalsider: 67,6

Afleveringsdato: 30/3 - 2022

Resumé:

Dette speciale undersøger, hvorvidt Henri Lefebvres rytmeanalyse kan analysere livet i hjemmet. Rytmeanalyser er ofte lavet i forbindelse med byens rytmer, men da Lefebvre ikke selv satte grænser bag teorien, og hjemmet samtidig er et svært sted at analysere, opstod interessen for at afprøve rytmeanalysens relevans i kontekst til hjemmet. Empirien er indsamlet på baggrund af rytmeclagger, som informanterne har udfyldt med observationer fra hverdagen i hjemmet.

Specialet viser, at Lefebvres rytmeanalyse er mulig i kontekst til hjemmet. Metoden understøtter hans teori, da den gør det muligt at frembringe forandringspotentialer samt overkomme nogle af de udfordringer, der er ved at indtræde i hjemmet som et privat rum. Der er således potentiale til, at rytmeanalysen kan bringe ny viden frem i flere forskellige slags hjem i fremtiden. Samtidig er der et behov for, at metoden bliver testet yderligere for at blive klogere på, hvad den kan og ikke kan indenfor feltet. Hvis metoden anvendes i et større omfang, er der potentiale til følgende:

- 1) at belyse skjulte perspektiver på livet i hjemmet – også konfliktfyldte eller atypiske hjem
- 2) at bidrage med nuancerede forståelser omkring hjemmet
- 3) at skabe positive forandringer for mennesker i hjemmet, som kan have en positiv effekt på hele samfundet

Afprøvning af Lefebvres rytmeanalyse i hjemmet

"Huset er lige så meget kosmisk, som det er menneskeligt. Fra kælder til loft og fra gulv til tag, har det en densitet, der er både drømmende og rationel og jordbundet. Huset er også forbundet til menneskets ego, menneskets identitet. Husets facade indkapsler hemmelighed og er et rum, der opleves uforstyrret. Hjemmet er indbegrebet af dyderne ved menneskeligt 'rum'" (Lefebvre 1991:121).

Abstract

This master thesis examines whether Henri Lefebvre's rhythm analysis can analyze life in context of the home. Rhythm analyses are often used to examine rhythms in the city, but since Lefebvre never set boundaries behind the theory, and the home simultaneously is a difficult place to analyze, the interest arose in testing the relevance of rhythm analysis in context of the home. The empirical data have been collected based on rhythm collages, which the respondents have filled in with observations from their everyday life in the home. The thesis shows that Lefebvre's rhythm analysis is possible in the context of the home. The method supports his theory, as it makes it possible to generate potentials for change, as well as possible to overcome some of the challenges related to entering the home, as a private space. Thus, there is potential for the rhythm analysis to generate new knowledge in different kinds of homes in the future. At the same time, there is a need for the method to be tested further, to become wiser about what it can and cannot do within the field. If the method is used to a greater extent, there is a potential for the following:

- 1) to illuminate hidden perspectives on life in the home - also conflictual or atypical homes
- 2) to contribute with varied perspectives on the home as a research field
- 3) to create positive change for people in the home, which can have a positive effect on the whole society

Indholdsfortegnelse

1. Indledning.....	6
1.1 Problemfelt	7
2. Henri Lefebvres teorier om rum og rytme.....	10
2.1 Henri Lefebvre	10
2.2 Triaden (<i>Production of Space</i>).....	11
2.2.1 Spatial praksis.....	12
2.2.2 Rummets repræsentationer.....	12
2.2.3 Det levede rum.....	13
2.3 Rytmeanalysen	13
2.3.1 Forskellige former for rytmer.....	14
2.3.2 Rytmiteter: Samspillet mellem rytmerne.....	17
2.3.3 Metodiske tilgange til rytmeanalysen	18
3. Hjemmet	21
3.1. Specialets teoretiske afgrænsning af hjemmet.....	21
3.2 Adgangen til hjemmet kan være en udfordring.....	24
3.3 Hjemstudiernes metoder.....	24
3.4 Kritik af hjemforskningens metoder	25
4. Videnskabsteori	27
5. Metodeudvikling	29
5.1 Agenten og observatøren.....	29
5.2 Kombination af metoder.....	30
5.3 Metodiske greb.....	31
5.3.1 Rytmeanalyse på afstand	31
5.3.2 Taktidscollage.....	33
5.3.3 Interview	35
5.4 Andre relevante metodiske værktøjer.....	36
5.5 Opsamling på metodeudvikling	38
6. Metode.....	39
6.1 Rytmecollage.....	39
6.1.2. Operationalisering af rytmecollagen	39
7. Casestudie	42
7.1 Hjemmet som casestudie.....	42
7.2 Specialets specifikke case	43
8. Analysestrategi.....	45
8.1 Hvordan skal rytmecollagerne analyseres?.....	45
8.2. Hvorfor en komparativ rytmeanalyse?.....	46
8.3 Hvordan laver man en komparativ analyse af hjemmet?	47
8.3.1 Hjemmet er flere steder – Alison Blunt og Robyn Dowling	48
8.4 Hjemmet i relation til samfundet.....	49

8.4 Hvorfor et forandringsperspektiv?	50
8.5 Opsamling	52
9. Analyse	53
9.1 De cykliske rytmer	53
9.2 De eksterne rytmer	54
9.3 Rytmiciteter	55
9.4 De lineære rytmer	56
9.5 Samspillet mellem rytmeanalysen og triaden	59
9.6 Forandringspotentialer	60
9.7 Hjemmet i forbindelse med Covid-19 pandemien	62
9.8 Opsamling	63
10. Metodisk diskussion	64
10.1 Rytme­collagernes ekstra informationslag	64
10.2 En mediering af virkeligheden i hjemmet	66
10.3 Rytme­collager som et erkendelsesværktøj	69
11. Konklusion	74
Litteraturliste	76

1. Indledning

I sin oprindelige form er Henri Lefebvres rytmeanalyse anvendt til observation af byens rytmer og senere fortolket af flere til primært samme formål (Sand 2018:2). Jeg finder det interessant at oversætte rytmeanalysen til et analyseredskab af hjemmet, fordi der teoretisk findes en sammenhæng mellem byens og hjemmets liv: Lefebvre argumenterer for, at byen skabes ud fra forskellige rumlige forhold, der lever i forskellige lag i samfundet og at den kendetegnes ved spontane møder, forhandlinger og sammenstød (Lefebvre 2004:69). Dette er et træk, der går igen i hjemmet som et mikroskop på den omkringliggende verden (Mechlenborg 2007:83). I den forbindelse er det interessant at undersøge nærmere, om rytmeanalysen kan overføres og bruges til observation af rytmer i hjemmet. Lefebvre beskriver heller ikke entydigt, hvad en rytme er eller består af, men forklarer: *"Everywhere there is interaction between a place, a time, and an expenditure of energy, there is rhythm"* (Lefebvre 2004:15). Samtidig er hjemmet et omsluttet rum og en svær størrelse, når det kommer til objektivitet og målbarhed, da det er privat og fungerer afhængigt af den sociale kontekst. Rytmeanalysen er et oplagt redskab at anvende til komparativ analyse, hvorfor en oversættelse af metoden netop kan være interessant, hvis det er muligt at overkomme udfordringerne, som hjemmet kan give (Sand 2018:3). Med begrebet *everydayness* placerer Lefebvre hverdagslivet som værende dén skala, som det sociale rum forhandles, formgives og praktiseres i. Han mener, at samfundsproblemer består af rumlige konfliktuerende og gensidigt konstituerende rytmer (Lefebvre 2004:26). Dette vidner om, at der er et potentiale for at undersøge om en rytmeanalyse af hjemmet kan bidrage med et perspektiv på forandringer både i forhold til den enkelte beboers liv i hjemmet, såvel som husstandens liv i hjemmet. Lefebvre påpeger, at rytmeanalysen ikke behøver med ét at bringe store direkte forandringer (Ibid.). Små ændringer i rytmer ved blot at gøre opmærksom på bestemte mønstre og vaner i menneskers hverdag kan også føre til positive ændringer i hjemmet. Ud fra Lefebvres teori vil indlejringen af nye rytmer måske lede til samfundsmæssig forandring i et større perspektiv. Ved at skabe forbedringer i menneskers mest private og intime sted, kan det tænkes at have gavn for hele samfundet (Lee 2016:267).

Nærværende speciale er en metodeafprøvning af Lefebvres rytmeanalyse overført til hjemmet. Dette vil strukturen afspejle, da en stor del af specialet handler om at metodeudvikle. Formålet er at finde frem til de bedste metodiske greb, der kan gøre det muligt at lave Lefebvres rytmeanalyse i hjemmet. Der vil efterfølgende blive præsenteret et konkret metodesæt på baggrund af metodeudviklingens resultater. Dette korte afsnit er blot for at gøre læseren opmærksom på, at opbygningen af specialet kan fremstå anderledes end i en klassisk specialeopbygning.

1.1 Problemfelt

I et samspil med vores fysiske omgivelser lever vi i hjemmet. Vores kroppe interagerer med hjemmets indretning og sanser både hjemmets materialitet, og stedets udefrakommende lyde, lugte samt diverse signaler og påvirkninger (Pink 2020:59). Ud over at forankre os fysisk er hjemmet også sted for vores hverdagsliv og en stor del af livets sociale interaktion: *“I hjemmet udlever vi betydningsfulde øjeblikke i livet og fejrer begivenheder, der markerer hverdagens rytmer”* (Pink 2020:1). Vi vil uundgåeligt ældes i hjemmet, og vi gennemgår barndommens fysiske udvikling fra det kravlende barn til det løbende, legende menneske. Måske vil ét hjem være hjemsted for flere store livsforandringer, såsom graviditet og alderdom. Hjemmet bliver ofte portrætteret som et sted, hvor der sker store forandringer i livet (Brickell 2012:232). Hjemmet er samtidig *“(...) en kontinuerlig proces med forhandlinger, kontrakter, genforhandlinger og udvekslinger”* (egen oversættelse, Brickell 2012:226). Indtil 1970'erne blev hjemmet i både samfundsdiskursen og den akademisk diskurs anset som blot et sikkert sted med familiær tilknytning for beboeren - fristedet fra samfundets onder. I dag er det dog velkendt, at hjemmet også kan indeholde problematikker (Brickell 2012:225-26). Dette bragte Covid-19 pandemien til overfladen, hvor det blev tydeligt, at hjemmet ikke for alle er lig med harmoni, men også kan være et sted, der kan rumme konflikt og svære tider (Kjeldahl 2021).

Hjemmet i den vestlige del af verden er studeret indenfor flere videnskabelige områder: For det første er hjemmet indenfor sociologien og antropologien studeret med ønsket om at vide noget om hjemmet som socialt rum (Pink 2020:93). Indenfor forbrugsstudier er hjemmet undersøgt med formålet at afdække måden, hvorpå mennesker producerer identitet og forholder sig til verden; herunder i studier om bæredygtighed (Shove 2007). Studier med afsæt i psykologien har ligeledes beskæftiget sig med måden, vi forholder os til hjemmet på

(Moore 2000). Hjemmet er desuden blevet anskuet i lyset af dets relation til omverdenen, eksempelvis indenfor feministisk orientering og kritisk geografi (Massey 1994, Blunt & Dowling 2006). Der findes mange forgreninger i forskningen om hjemmet. Alligevel er viden om hjemmet begrænset, fordi forskningen primært er baseret på mundtlige gengivelser fra dem, der bor i hjemmet, eller på baggrund af nedskrevne beretninger, eksempelvis fra sundhedspersonale og i begrænset omfang af forskere (Bilag 2). Det er som sådan ikke et problem, at der ikke er let adgang til folks private rum, ikke når mennesker trives i hjemmet. Hvis der derimod optræder problemer i hjemmet, kan det være problematisk ikke at have adgang til viden og ikke kunne hjælpe børn eller familiemedlemmer i nød. Beboernes egne narrativer og nedskrevne beretninger kommer til kort, når problemerne i hjemmet er usynlige eller hemmeligholdt for omverdenen, eller når omverdenen ikke forstår problemerne eller omfanget af dem. Erkendelsen af hjemmets mange-facetterede rolle blev etableret i 1970'erne og 1980'erne, men den metodiske tilgang er ikke fulgt med (Brickell 2012:25). De metodiske fremgangsmåder, der anvendes indenfor feltet, hænger fast i den førortalte deterministiske sammenhæng, hvor hjemmet er lig med tryghed. De redskaber, der bruges i dag, tager ikke højde for hjemmets betydning for individet, når tryghed ikke er et dækkende ord (ibid.).

Det er begrænset, hvad der findes af eksempler på empiriindsamling i hjemmet, der bryder med interviewet som den primære metode (Bilag 2). Det talte sprog er på mange måder i dag centralt i analyser af hjemmet, og her er Henri Lefebvres kritik af lingvistikken interessant: Lefebvre diskuterer i sit værk 'Production of Space' fra 1991 relationen mellem diskursen om rummet og den reelle produktion af rummet på følgende måde: *"This problem is: does language - logically, epistemologically or genetically speaking - precede, accompany or follow social space? Is it a precondition of social space or merely a formulation of it?"* (Lefebvre 1991:16). Han kritiserer brugen af lingvistikken til at afkode forskellige rums relationer og den specifikke betydning af et individuelt rum. Han pointerer, at hvis man forsøger at afkode rum efter sproget, medfølger ikke en direkte analyse af rummet, men blot en analyse af diskursen om rummet. Sagt på en anden måde: Et rums reelle betydning kan ikke gøres op i den diskurs, vi kender sprogligt. Lefebvre selv bruger eksemplet om, at alle forstår den grundlæggende betydning bag ordet 'marksplads', et 'soveværelse' m.v., men at vores individuelle erfaringer skaber forskellige forventninger til, hvad dette begreb afkoder fysisk (Lefebvre 1991:17). Han argumenterer for, at fysiske rum ikke kan afkodes gennem sproglige

gengivelser, men må opleves for at kunne forstås. Derudover beskriver han, at for at forstå et koncepts fulde betydning, kræver det, at man lever i det og er en del af dét samfund, hvor forståelsen af det kræves (ibid.). Adgangen til hjemmet er begrænset og er primært analyseret ud fra sproget. For at få en bredere forståelse af livet i hjemmet findes denne i selve observationen af hjemmets rytmer. Der foreligger et metodisk potentiale ved rytmeanalysen, da den rækker ud over den diskursive gengivelse af rummet. Lefebvre formulerer det på følgende måde: *“Det centrale i et rytme-analytisk projekt er interessen i at forstå temporaliteter og relationer indenfor helheden”* (Lefebvre 2004:24, egen oversættelse). Ved hjælp af Lefebvres rytmeanalyse er det interessant at afprøve, om hans teori kan analysere livet i hjemmet. Lefebvre satte ikke selv grænser for mulighederne bag teorien, men skriver: ”at overalt hvor der er en interaktion mellem et sted, en tid og en forløsning af energi, findes der en rytme” (Lefebvre 2004:8, egen oversættelse,). Desuden er det interessant i lyset af, at Lefebvre havde en gennemgående kritik af samfundets struktur, der i hans perspektiv indlejres i hverdagen (Lefebvre 2004:7-8). Hjemmet er skabt ud fra samfundsmæssige strukturer, men det levede liv er individuelt i forhold til den betydning, hjemmet har for mennesker (Mechlenborg 2007:82). I Lefebvres perspektiv kunne man i hans levetid undslippe samfundet, når man gik ind ad hoveddøren (Lefebvre 1991:88). Med den teknologiske udvikling efter hans død, samt med udviklingen af organiseringen af arbejdslivet og privatlivet, er grænserne mellem det offentlige og det private mere utydelige. I den sammenhæng er det ligeledes interessant at undersøge, om rytmerne i hjemmet kan fortælle noget om hverdagslivet, privatlivet, arbejdslivet samt vores samtids strukturer.

Problemformulering:

Er det muligt at lave Lefebvres Rytmeanalyse i hjemmet, og kan denne være med til bringe ny viden frem om hjemmet?

- Hvilke metodiske greb kræver det at lave rytmeanalyse i hjemmet?
- Hvordan ser sådan en oversættelse ud i praksis?
- Hvad kan man lære om hjemmet samt om Lefebvres rytmeanalyse ved en sådan analyse?

Formålet med specialet er at undersøge, om man kan anvende Lefebvres teori om rytmeanalyse til at analysere hjemmet. Jeg vil tage højde for, at hjemmet er et særligt sted at analysere og vil derfor diskutere, hvordan man metodisk kan bruge rytmeanalysen til observation og analyse af hjemmet. Jeg vil afprøve rytmeanalysen med et casestudie for at reflektere over, hvad man kan lære om hjemmet med denne tilgang. På den baggrund vil jeg diskutere, rytmeanalysens potentiale til fremtidige analyser af hjemmet, med udgangspunkt i den valgte metode. Ud fra disse overvejelser lægger jeg ud med at præsentere Henri Lefebvre og udfolde hans teoretiske værker, som skal danne rammen om specialet.

2. Henri Lefebvres teorier om rum og rytme

I dette afsnit udfoldes specialets teoretiske ramme. Her beskrives Lefebvres ideologiske tanker med udgangspunkt i hans to værker *Productions of Space* (Lefebvre 1991) og *Rhythmanalysis - space, time and everyday life* (Lefebvre 2004). Herefter refereret Lefebvre 2004. Dette skal danne en teoretisk forståelsesramme, da rytmeanalysen er omdrejningspunktet for det videre arbejde, baseret på nysgerrigheden om at kunne overføre hans teori til en hjemlig kontekst. I den forbindelse, vil jeg først give et kort overblik over Lefebvres liv for at beskrive hans baggrund for at formulere rytmeanalysen. Derefter introduceres hans værk *Productions of Space*, for at give et overordnet indblik i hans triadiske forståelse af produktionen af rum. Til sidst beskrives teorien om rytmeanalysen. Lefebvre skrev flere essays om rytmeanalyse gennem sit liv, da hans hensigt var, at den skulle belyse, hvordan produktionen af rum var indlejret i hverdagens rytmer. Den triadiske forståelse af produktion af rum samt rytmeanalyse hænger sammen, hvilket vil blive uddybet i afsnittet.

2.1 Henri Lefebvre

Henri Lefebvre blev født i 1901 og døde i 1991. Han anses i dag, som værende marxist, da han i over 30 år var dybt involveret i det kommunistiske projekt i Frankrig. Dette reflekteres i hans arbejde, der gik tæt på menneskets praksis (Lyon 2019:13): Han mente, at kapitalismen i det 20. århundrede havde indflydelse på alt i samfundet, og at dette dominerede og var indlejret i hverdagslivet for mennesker: *“Capitalism ‘had increased its scope’ in extent and form in a new way in the twentieth century and had come to ‘dominate the cultural and social world as well as the economic’* (Lyon 2019:13). I den sammenhæng anvendte Lefebvre begrebet

‘everyday life’, som en samlet betegnelse for praksisser, udlevet af individet, men influeret af strukturelle konceptualiseringer af sted og tid, med rod i kapitalismen. Med andre ord: kapitalismen var til stede overalt (Ibid.).

Det er tydeligt at se, når man læser Lefebvres værker, at magt er et vigtigt fænomen for ham. Han brød med den rene marxisme ud fra sit fokus på produktion og anvendelse af rum, særligt på det urbane. I den klassiske marxistiske tradition er det arbejderklassen, som er omdrejningspunktet for forandring og frigørelse. Lefebvre var fortalere for en differentieret eller mangesidet praksis i rummet/byen, som omhandler alle menneskers ret til byens rum (Hansen 2013:12).

2.2 Triaden (Production of Space)

Lefebvre mente, at kapitalismen var indlejret i alle de sociale rum, samt i den sociale tid (Lefebvre 2004:6). Han går ikke i dybden med disse begreber i forbindelse med hans rytmeanalyse, men værket i ‘Productions of Space’ der er et af hans hovedværker, undersøger det sociale rum indgående (Lefebvre 1991:27). I værket præsenteres det sociale rum først og fremmest, som både et socialt samt fysisk fænomen (Ibid.). Jeg har valgt at tilføje dette værk i forbindelse med mit dybere indblik i rytmeanalysen, da Lefebvre skriver, at disse to værker hænger uløseligt sammen (Lefebvre 2004:ix). The production of space, giver en større forståelse af Lefebvres ideologiske tanker, ud fra et overordnet perspektiv, som rytmeanalysen ikke giver. Den handler om samfundet og magtstrukturer, der påvirker menneskers rytmer i hverdagslivet. Det er derfor vigtigt at inddrage dette værk for at forstå, hvordan Lefebvre mener, at rum produceres, da det strukturelle niveau har indflydelse på menneskers og byens rytmer. Det er rytmeanalysen, som er den primære teori i specialet, og som vil afprøves i en hjemlig kontekst, men det vil være mangelfuldt at undlade hans værk om Production of Space.

Jeg har valgt at referere til dette værk som ‘triaden’, da denne betegnelse ofte er blevet brugt som den danske oversættelse (Simonsen 2001:34). Lefebvre påpeger, at det sociale rum skabes ud fra tre momenter, som han betegner: 1) Spatial practice 2) Representations of space 3) Representational spaces (Lefebvre 1991:40). Han uddyber, at kroppen producerer sig selv i rummet samtidigt med, at kroppen er med til at skabe rummet (ibid.). Lefebvre lægger vægt på, at social praksis altid forudsætter brugen af kroppen:

“In seeking to understand the three moments of social space, it may help to consider the body. All the more so inasmuch as the relationship to space of a 'subject' who is a member of a group or society implies his relationship to his own body and vice versa. Considered overall, social practice presupposes the use of the body” (Lefebvre 1991:40).

Jeg anvender Kirsten Simonsens danske oversættelser af momenterne, som et forsøg på at øge forståelsen samt anvendeligheden af dem i analysen (Simonsen 2001).

2.2.1 Spatial praksis

Spatial praksis skal forstås som et dialektisk forhold mellem de daglige praksisser og de institutionelle systemer. Det repræsenterer hverdagslivets daglige rutiner, som producerer og reproducerer de rumlige strukturer. Spatial praksis refererer til den kropslige handling hvor kroppen både producerer og produceres i rummet (Lefebvre 1991:121) Lefebvre beskriver eksempelvis den daglige gang fra arbejde til frihed. Det handler om de valg mennesker træffer, når rummet bruges på bestemte måder. Det er derfor også et mikroorienteret syn på rum, som involverer brugen af kroppen, hvor dialektikken mellem kroppen og rummet bliver tydelig.

2.2.2 Rummets repræsentationer

Representations of space oversætter jeg, ligesom Simonsen, til *rummets repræsentationer* (Simonsen 2001:39). Det handler om samfundets dominerende rum, der forsøger at opretholde en social orden. Her nævner Lefebvre videnskabsfolk, byplanlæggere, ingeniører, politikere som, blandt andre, er med at forme rummet oppefra (Lefebvre 1991:38). Dette har indflydelse på menneskers hverdagsliv og på det sociale liv i samfundet, i forhold til, hvilke muligheder man har. *Rummets repræsentationer* hænger derfor sammen med *spatial praksis*, da man foretager valg med udgangspunkt i de samfundsskabte rammer man møder; såsom arkitektur, vejssystemer, og konstruktioner (ibid) Disse rammer kan således både skabe forskellige muligheder, men de kan også tænkes at skabe visse begrænsninger i samfundet. Dette moment kan komme til udtryk i abstrakte repræsentationer, såsom tegnsystemer og koder. Hvis dominerende magtstrukturer forsøger at styre mennesker ud fra normer om rigtig og forkert adfærd, kan det tænkes at sætte visse begrænsninger for menneskers udfoldelse.

2.2.3 Det levede rum

Representational spaces oversætter jeg til *det levede rum* (Simonsen 2001:39). Det er her, at kultur, ikke-verbale symboler og tegn er relevant. Det omfatter samfundets historie, såvel som menneskers historie. *Det levede rum* stimulerer sanserne og bliver en del af kroppen i form af mentale billeder, hvorfor man tillægger steder en specifik betydning. Det har betydning i forhold til kreativ udfoldelse, samt muligheden for at skabe modstand og modrum (ibid.). Det er i *det levede rum*, at følelser er i centrum, og hvor nogle steder får tillagt en særlig betydning fremfor andre. Lefebvre nævner, at barndomsminder, drømme og oplevelser kan have indflydelse på, hvilken tilknytning mennesker har til bestemte steder (Lefebvre 1991:41-42). Lefebvre påpeger, at *det levede rum* både kan påvirkes af negative og positive forestillinger om steder (Lefebvre 1991:42).

2.3 Rytmeanalysen

I følgende afsnit gør jeg først rede for teorien om rytmeanalyse i sin helhed, og dernæst dykker jeg ned i Lefebvres beskrivelse af rytmiciteter. Formålet er at konkretisere teorien om rytmeanalyse så vidt muligt, da der er mange tvetydigheder. De er dels forårsaget af oversættelsen, men også af, at teorien er beskrevet gennem en række essays.

Som teori, giver rytmeanalysen først og fremmest indblik i forbindelserne mellem mangeartede processer, der eksisterer på forskellige niveauer i hverdagslivet (Sand 2018:2). Rytmeanalysen bliver ofte brugt i forbindelse med observation af rytmer i byen, men bliver flere steder beskrevet, som ikke værende forbeholdt byen (Sand 2018:2). Rytmer findes både i objekter og i vores fysiske omgivelser og er alle formet af tid, sted og energi. Dette er afgørende for hvordan fortiden, nutiden og fremtiden ser ud, samt Hvordan vores fysiske og sociale verden ser ud (Lefebvre 2004: 14,20). Tidsaspektet er særligt relevant i forhold til at kunne indføre et forandringsperspektiv i en rytmeanalyse. Lefebvre skriver, at det er relevant at belyse et fænomen ud fra et historisk aspekt. Man må forstå fortiden for på den baggrund at kunne indlejre nye rytmer, og dermed skabe en forandring. Følgende citat udpensler det essentielle ved rytmeanalysen og er ofte brugt af andre forskere til at beskrive rytmer (Lyon 2019:3, Campbell 2019:33, Sand 2018:290, Lee 2017:261):

“Everywhere where there is interaction between a place, a time and an expenditure of energy, there is rhythm. Rhythm requires repetition. But this is not enough on its own. Indeed, ‘absolute repetition’ is a ‘fiction of logical and mathematical thought’. Instead, ‘there is always something new and unforeseen that introduces itself into the repetitive: difference” (Lefebvre 2004:15)

Som beskrevet i citatet, indeholder rytmer et element af gentagelse, og rummer desuden uforudsigelighed. Gentagelserne optræder aldrig på helt samme måde, og skal forstås som usagte mønstre (Lyon 2019:102). Lefebvre understreger vigtigheden i, ikke at misforstå rytmer som mekaniske bevægelser, men derimod at se på dem som organiske processer:

“We easily confuse rhythm with movement, speed, a sequence of movements (machines, for example). Following this Rhythmanalysis we tend to attribute to rhythms a mechanical overtone, brushing aside the organic aspect of rhythmized movements” (Lefebvre 2004: 5-6)

Han gør ligeledes op med forståelsen om, at de største problemer i samfundet er klassebetinget, og bevæger sig i den forstand væk fra marxismen. Dette mener han er en forsimplet forståelse af socialitet og rum, og mener derimod, at samfundsproblemer bedre kan forstås og forklares ud fra: *“(…) rumlige konfliktuerende og gensidigt konstituerende rytmer”* (Sand 2018: 3). Ifølge Lefebvre, forudsætter social praksis altid brugen af kroppen, ligesom han beskriver i triaden, og derfor er det helt afgørende at inddrage kroppen i sin forskning for at forstå, hvordan verden hænger sammen (Sand 2018:3). I den forbindelse er det relevant at nævne Lefebvres begreb om *eksternalitet* (Lefebvre 2004: 88). Lefebvre bruger eksternalitet til at beskrive forskerens rolle i forbindelse med observationen af rytmer. Her er det relevant, at forskeren kommer så tæt på rytmerne som muligt, og bliver en del af dem. Efterfølgende er vigtigt at distancere sig fra dem, for at kunne analysere dem så nøgternt som muligt (Lefebvre 2004:88).

2.3.1 Forskellige former for rytmer

Der eksisterer adskillige rytmer i samfundet på samme tid og på samme sted. Lefebvre inddeler fire forskellige rytmetyper, der former den sociale praksis (Lefebvre 2004:69): 1) *De*

interne rytmer, 2) de eksterne rytmer, 3) de dominerede og dominerende rytmer 4) de fiktive rytmer. For at forstå rytmerne skal vi forstå, hvordan de adskiller sig fra hinanden. Herigennem kan man forstå, hvordan de interagerer, hvordan der kan opstå sammenstød, forhandlinger og hvordan de skaber nye rytmer (Sand 2018:4).

De interne rytmer indebærer alt kropsligt; hjertet, der slår, vejtrækning m.v. samt menneskets psykologiske processer; følelser, tanker og sanser (Lefebvre 2004:5, Sand 2018:18). De eksterne rytmer er, som udgangspunkt, alt hvad, der sker udenfor kroppen. Lefebvres eksempler på eksterne rytmer er blandt andet kalendere, højtider, festivaler og ceremonier.

De usynlige og synlige rytmer, udvider desuden de resterende begreber. En synlig ekstern rytme, kan eksempelvis være en trafikprop, der forsinker mennesker på vej i skole eller på arbejdet. En usynlig ekstern rytme kan eksempelvis være at tiden, som omgiver os, påvirker vores færden; altså hvor vi befinder os ud fra bestemte tidspunkter (Sand 2018:5). Det er et socialt fænomen og dermed ikke noget synligt, men det er med til at strukturere hverdagslivet og bestemmer om vi kommer for sent eller 'til tiden'. De interne usynlige rytmer er det fysiologiske og det psykologiske, men som ingen har adgang til, udover en selv. De interne synlige rytmer er når lægen lytter på hjertet, eller når mennesker taler om minder eller følelser, og på den måde deler det indeni med sine omgivelser (Lefebvre 2004:18).

De dominante-dominerede rytmer beskriver Lefebvre som de rytmer, der forsøger at have en effekt, som rækker udover dem selv (Lefebvre 2004:18). Han kommer med eksemplerne musik og taler (ibid). I kraft af, at Lefebvre lægger vægt på, at de dominante rytmer 'forsøger på noget', forstår jeg det som om, at de dominante rytmer kan eksistere uden de dominerede rytmer, også selvom forsøget på at dominere ikke lykkes. Derimod eksisterer de dominerede rytmer kun i kraft af de dominante rytmer. Ud fra Lefebvres eksempel om musik, kan musikken være dominant ved at forsøge bringe bestemte følelser frem hos mennesker. Publikum bliver derimod kun domineret, hvis de eksempelvis bliver bevæget af musikken.

Lefebvre skriver også om 'de fiktive rytmer' (Lefebvre 2004:18). Han uddyber, at disse rytmer kan optræde som eksempelvis veltalenhed, verbale rytmer og gestusser, læringsprocesser

eller veltalenhed (ibid). De beskrives meget kortfattet og tvetydigt, men bag linjerne læser jeg dem, som kulturelle konstruktioner og adfærd, der tillægges en bestemt værdi ud fra den sociale eller kulturelle kontekst de indgår i. En fiktiv rytme kan eksempelvis være gestussen at give hånd. Denne praksis er kulturelt bestemt og har længe været anset som en høflig gestus i vores samfund. De fiktive rytmer bliver uddybet i dette citat: *“Those which are related to false secrets, or pseudo-dissimulations (short-, medium- and long-term calculations and estimations). The imaginary!”* (Lefebvre 2004:18). Jeg læser dette som om, at de bliver indlejret i den sociale forståelse, og som kan være gældende i kortere eller længere perioder. Eksempelvis når man som teenager i perioder bruger bestemt slang, har særlige måder man hilser og interagerer. Et andet eksempel kan være, hvordan håndtrykket blev erstattet af en albue-mod-albue-praksis under Covid-19.

Udover at inddele i disse fire forskellige rytmetyper, der former den sociale praksis, så skelner Lefebvre desuden mellem tidslige rytmer: *De cykliske og de lineære rytmer* (Lefebvre 2004:8). De cykliske rytmer er naturlige fundamentale gentagelser, som er cirkulære og eksisterer indenfor en afgrænset tidsperiode. De er cirkulære i den forstand, at de altid opstår igen, men aldrig på helt samme måde (Lefebvre 2004:9). Lefebvre beskriver disse rytmer på følgende måde: *“The cyclical originates in the cosmic, in nature: days, nights, seasons, the waves and tides of the sea, monthly cycles, etc. (...) Great cyclical rhythms last for a period and restart: dawn, always new, often superb, inaugurates the return of the everyday”* (Lefebvre 2004:9). De cykliske menneskelige handlinger kommer derved til udtryk, som autonome bevægelser og valg, som ikke er stramt struktureret (Sand 2018:5).

De lineære rytmer står i kontrast til de cykliske og er monotone rutineprægede bevægelser. Dette kan eksempelvis være et lyskryds der dikterer, hvornår man må gå (Lefebvre 2004:28). *“The linear would come rather from social practice, therefore from human activity: the monotony of actions and of movements, imposed structures”* (Lefebvre 2004:9). I citatet beskriver Lefebvre de lineære rytmer som bevægelser, der underlagt nogle strukturerer. Der er element af styring i disse rytmer omkring rigtig og forkert adfærd, som er med til at begrænse kroppens egne rytmer. De kommer blandt til udtryk ved skole- og arbejdsgang, rammesætning og regler (Sand 2018:6). Her kan der ses et tydeligt overlap mellem rytmeanalysen og triaden. Som tidligere beskrevet under momentet 'Rummets repræsentationer' i triaden, handler det ligeledes om styring af menneskers adfærd ud fra

menneskeskabte strukturer. Her bliver Lefebvre fokus på magt tydelig, da mennesker bliver styret og domineret af strukturer i hverdagen såsom vejsystemer, lyskryds, skolegang osv. Som man ikke nødvendigvis tænker over til dagligt. Der er forbindelser mellem alle rytmerne og Lefebvre beskriver forholdet mellem de cykliske og lineære rytmer således:

“they measure themselves against one another; each one makes itself and is made a measuring-measure; everything is cyclical repetition through linear repetitions. A dialectical relation (unity in opposition) thus acquires meaning and import, which is to say generality (...) The antagonistic unity of relations between the cyclical and the linear sometimes gives rise to compromises, sometimes to disturbances” (Lefebvre 2004:9).

I citatet beskriver Lefebvre, at disse to rytmer konstant måler sig op mod hinanden. Det kan til tider både skabe gnidninger imellem dem, men de kan også fungere i et harmonisk samspil med hinanden. Det er relevant at påpege, at de cykliske og lineære rytmer ikke opererer som to selvstændige størrelser, men at de konstant interagerer og blander sig med hinanden. Det er derfor relevant, ikke kun at studere den enkelte rytme, men derimod at analysere dem i et samspil med hinanden (Lefebvre 2004:6).

2.3.2. Rytmiciteter: Samspillet mellem rytmerne

Alle rytmer har således en forbindelse til hinanden, som kommer til udtryk i fire former for rytmiske forbundetheder, kaldet rytmiciteter; *polyrytmi*, *eurytmi*, *isorhytmi* og *arrymi* (Lefebvre 2004:67)

Polyrytmi skal forstås som den ‘fredelige’ forbindelse mellem rytmerne. Her eksisterer de side om side, uden at der opstår konflikter imellem dem (Lefebvre 2004:67, Sand 2018:6). Eurytmi er de rytmer, der har en helt afgørende relation til hinanden. De harmonerer positivt til hinanden og er afhængige hinanden. Det kan eksempelvis være kroppens organer, der er afhængig af åndedrættet (Sand 2018: 6). Arrymi er betegnelsen for de rytmer, som disharmonerer med hinanden, og dermed ikke har et synkront forhold. Her opstår der en konflikt, hvor de gensidigt modarbejder hinanden (Lefebvre 2004:67, Sand 2018: 6). Isorhytmi udgør de rytmer, der fungerer i en hierarkisk position overfor hinanden. De er ikke

direkte i kontakt med hinanden, men er placeret eksternt for at kunne enes (ibid., Sand 2018:6). I den forbindelse kan isorytmi og eurytmi ikke interagere samtidigt, da eurytmi skal have direkte forbindelse til andre rytmer, som forudsætter hinanden (Lefebvre 2004:67). Ved at forstå rytmerne i relation til hinanden, kan jeg observere, hvordan det kropslige og den sociale praksis spiller sammen med hjemmets materialitet. Helt konkret ved at få øje på hjemmets rytmer. Teorien om rytmer blev ikke færdiggjort af Lefebvre: for det første eksemplificerede han aldrig, hvordan rytmerne eller rytmiciteter kan analyseres empirisk og for det andet, er rytmiciteterne svære at anvende på komplekse sociale praksisser (Sand 2017:290).

2.3.3 Metodiske tilgange til rytmeanalysen

Dette afsnit giver et overblik over forskellige operationaliseringer af rytmeanalysen, da Lefebvre ikke selv fremlægger en konkret metodisk gennemgang af, hvordan rytmeanalysen skal foretages. Han beskriver kun enkelte steder nogle metodiske rammer, som han mener er relevante for rytmeanalyse. Disse rammer omhandler: vigtigheden af kroppens rolle, rytmeanalytikerens rolle som observatør og agent, hans holdning til brugen af kamera samt overvejelser om, at metoden ikke skal være bestemt på forhånd, men snarere skal formes og struktureres undervejs (Lefebvre 1991:27). Jeg tager højde for disse få metodiske rammer, som han beskriver tydeligt. Ud fra det ovenstående finder jeg det relevant at hente inspiration i andre forskningsprojekters rytmeanalytiske metodesæt, for på den baggrund at kunne vurdere, hvordan en rytmeanalyse af hjemmet bedst kan udformes.

Efter Stuart Elden og Gerald Moores oversættelse af Lefebvres ufærdige værk *Éléments de rythmanalyse*, 1991, som blev udgivet i 2004, er der nærmest ikke grænser for, hvad rytmeanalyse er blevet anvendt til at undersøge. Herunder både skateboarding (Borden 2019), online højfrekvenshandel (Borch et al. 2015), hverdagens rytmer (Campbell 2019), midlertidige sociale rum (Edensor & Holloway 2008) undervisning (Jones 2019), organisationssammenhæng (Nash 2020, Rouse et. al 2021), arbejdsrytmer på et fiskemarked (Lyon 2019), etnografisk metode (Lee 2016), samt produktionen af sociale rum i byen (Chen 2013, Sand 2017, Rudå & Betzer 2018). I forarbejdet til udviklingen af rytmeanalyse i hjemmet, har jeg dannet mig et overblik over disse forskellige operationaliseringer (se bilag 1). På den baggrund har jeg orienteret mig grundigt i de operationaliseringer af Lefebvres

rytmeanalyse, som jeg mener, kan bidrage til metodeudviklingen. Da Lefebvre ikke selv fremsætter en konkret metodisk rytmeanalyse, afviger operationaliseringerne fra hinanden. Der er sågar eksempler på operationaliseringer, der strider direkte mod Lefebvres egne ord (Lee 2016, Lyon 2019). I det følgende præsenteres forskellige metodiske tilgange i tidligere rytmeanalyser. Formålet er at blive klogere på, hvilket metodesæt, der skaber de forudsætninger for en rytmeanalyse i hjemmet.

Rytmer observeres og dokumenteres forskelligt i forskellige rytmeanalyser, med brug af både observation, logbøger, space-time dagbøger, essays, strukturfilm, fotografi, time-lapse video og lydoptagelser. I en sammenligning af rytmeanalyser er alle, på nær Neil Campbells rytmeanalyse et metodesæt, der først søger at udpege rytmerne, for så at 'opleve' og analysere dem (Bilag 1). I praksis foregår det enten ved at forskeren placerer sig selv i rummet eller beder respondenter beskrive praksisser gennem værktøjer givet af forskeren.

Campbell derimod giver opmærksomhed til selve formidlingen af rytmeanalysen, når han præsenterer Kathleen Stewards såkaldte *rytmeanalytiske* essays, som både medie og analyseværktøj (Campbell 2019:39). Steward bruger sproget til at formidle de rytmer hun selv oplever og derigennem oplever læseren rytmen. Forskerens og læserens krop forbindes på denne måde gennem formidlingen, hvilket fremstilles nærmest som en kropslig handling, men tidsmæssigt uafhængig, hvor læseren er med til at genproducere rytmer (Ibid).

Kroppen er central i størstedelen af de operationaliseringer, jeg har dykket ned i, men på hver sin måde: Et eksempel er måden, kroppen er central i Anne-Lene Sands rytmeanalyse *'Jamming with urban rhythms'* der undersøger, hvordan unge mennesker improviserer og organiserer rytmer i byen, som del af deres skabelse af sted (Sand 2017). Her er hendes egen krop med i betragtningerne om de rum hun indgår i, og både de interne og eksterne rytmer udforskes hos de unge gennem fortællinger. Et andet eksempel på måden kroppen anskues i forbindelse med rytmeanalysen er når Siew-Peng Lee i hendes artikel *'Ethnography in absentia: Applying Lefebvre's rhythm analysis in impossible-to-research spaces'*, beskriver at rytmeanalysen skal indebære det kropslige element, men ikke at forskeren nødvendigvis selv skal indgå og opleve disse (Lee 2016:272). I Lees tilgang til operationalisering observeres rytmer af respondenter og indgår derefter som en del af analysen. Lee er på den måde fænomenologisk med fokus på respondenternes narrativer. Lee foreslår, at respondenterne,

ud fra egen skitserede tidslinje, dokumenterer sensoriske elementer ved enten tekst eller foto. Hun kalder dette for time-space dagbøger (ibid.).

Også i relation til tid, er der forskellige tilgange i forskellige rytmeanalyser. Tid er et vigtigt element i Lefebvres definition af rytmer, og derfor er det også vigtigt at inddrage tidsperspektivet i mine overvejelser om metodesammensætning (Lefebvre 2004:8). Gennem analyse af operationaliseringerne har jeg fundet, at rytmeanalyserne forløber så forskelligt som timer, uger og år og det tidsmæssige aspekt ved rytmeanalysens observationsfase beskrives hos enkelte af operationaliseringerne og udelades helt i andre. I Tim Edensors og Julian Holloways rytmeanalyse foregår observationen af rytmer på en enkelt busrejse. Det interessante er koblingen mellem et steds- og tidsperspektiv, hvor bussen, som 'sted', både er i bevægelse og dermed noget foranderligt, men samtidig noget konstant og stationært i form af rummet og indretningen (Edensor & Holloway 2008:497). I Signe Rudå og Sally Betzers speciale om unges produktion af rum repræsenteres rytmeanalysens temporale aspekt ved, at observationerne er foretaget på samme sted, men på forskellige tidspunkter på ugen og på døgnet (Rudå & Betzer 2018:25). Længst af alle er Anne-Lene Sands rytmeanalyse, da hendes observation forløber sig over tre år (Sand 2017).

At dykke ned i disse forskellige rytmeanalyser, har været helt grundlæggende for at kunne vurdere, hvordan jeg bedst muligt kan lave en rytmeanalyse af hjemmet. Det har været inspirerende for mig at se, at der eksisterer så mange forskellige undersøgelser, der alle kan foretages gennem Lefebvres rytmeanalyse. Det bekræfter mig i, at der er et potentiale til at lave en rytmeanalyse af hjemmet, og vækker desuden min nysgerrighed omkring, hvad en sådan undersøgelse kan bringe frem i lyset. Mine egne metodiske valg med inspiration i det ovenstående, vil jeg mere konkret udfolde i metodeudviklingen kapitel 5.

I følgende afsnit analyseres Lefebvres perspektiv på hjemmet. Med udgangspunkt heri, afgrænses hjemmet teoretisk i dette speciale. Gennem Lefebvres rytmeanalyse vil jeg undersøge hjemmet som *socialt rum*, hvorfor det er relevant at belyse, hvordan hjemmet er et særligt forskningsområde, og hvad man derfor bør være opmærksom på i en analyse heraf.

3. Hjemmet

I det følgende kapitel udfoldes specialets afgrænsning af hjemmet. Afgrænsningen er baseret på Lefebvres egen forståelse af hjemmet, samt på Allison Blunt og Robyn Dowlings definition af hjemmet. Jeg redegør for, hvilke udfordringer der er forbundet med at indtræde et privat rum som hjemmet er, og hvordan man bedst muligt kan imødekomme disse udfordringer. Desuden giver afsnittet et overblik over, hvilke metoder, der tidligere er anvendt indenfor hjem-forskningen og afrunder med den kritik, der er af metoderne indenfor feltet.

3.1. Specialets teoretiske afgrænsning af hjemmet

I rytmeanalysen har Lefebvre ikke et konkret fokus på hjemmet, men derimod et fokus på rytmer, der kan fortælle noget om hverdagslivet. Jeg mener dog, at ved at belyse rytmer i hjemmet, får man også en forståelse for hverdagslivet, da hverdagslivet netop udgør en stor del af hjemmet. Han beskæftiger sig med hjemmet i ét sted i hans værk om triaden, hvor det anskues i relation til sine omgivelser, og i relation til individets forhold til hjemmet gennem nostalgi (Lefebvre 1991:121). Han skitserer, at med hjemmet følger en lang historie og dermed en nostalgisk ramme. Hjemmet beskrives som en selvstændig, nærmest uafhængig, enhed i byens kontekst (Lefebvre 1991:121). Hjemmet formuleres som værende det sted, man trækker sig tilbage til, efter interaktion med strømme af rytmer i samfundet samt det sted, man forlader for at tage kontakt til omverdenen (Lefebvre 1991:88). Ud fra en tolkning af Bachelard beskriver Lefebvre hjemmet: *“Huset er lige så meget kosmisk som det er menneskeligt. Fra kælder til loft og fra gulv til tag, har det en densitet der er både drømmende, rationel og jordbundet. Huset er også forbundet til menneskets ego, menneskets identitet. Husets facade indkapsler hemmelighed og er et rum, der opleves uforstyrret. Hjemmet er indbegrebet af dyderne ved menneskeligt 'rum'”* (Lefebvre 1991:121, Egen oversættelse). Lefebvre nævner Gaston Bachelard, der anskuer hjemmet som en form for intimt og absolut rum, når han drømmende forbinder forskellige repræsentationer af rum (Lefebvre 1991:121). Dette kritiserer Lefebvre gennem en refleksion over forskellige videnskabelige afsæt med udgangspunkt i, hvad objekter eksisterer i kraft af: Lefebvre beskriver, at hvor Martin Heidegger ser tingene for udelukkende oplevet og til stede gennem menneskets perception - den rene fænomenologi, ser Bachelard også objekter gennem deres rene form; deres

naturlighed og egne tilstedeværelse (Lefebvre 1991:121). Lefebvre anskuer, som en tilføjelse til Bachelard, at objekter altid bliver skabt i relation til alt andet (Lefebvre 1991:124).

I hans værk om triaden har Lefebvre en klar holdning til, at hjemmet skal sættes i kontekst til den samfundsstruktur, det er en del af. Her er det interessant, at han tegner et billede af hjemmet, som en kontrast til byen: Han beskriver ikke hjemmets rytmer og problematiserer ikke indlejring af magtstrukturer i hjemmet. Dette kan der være flere årsager til. Blandt andet skrev Lefebvre rytmeanalysen løbende fra 1947 til 1981, men essays der relaterer sig til emnet, kan dateres helt tilbage til 1920'erne. Lefebvre var formet af sin tid og kultur, og udfordrede ikke det konservative kvindesyn, der på daværende tidspunkt var dominerende. Dette har indflydelse på måden, han beskriver hverdagslivet og dermed også måden, hvorpå han observerer dette (Lyon 2019:15). Hans forståelse af hjemmet er derfor tydeligt en anden, end den er for nutidige hjemforskere (ibid). I dag har man lagt højere grad øje for en nuanceret og kritisk tilgang til hjemmet (Lyon 2019:15). I Lefebvres forsvar, var hjemforskningen ikke et veludviklet felt på det tidspunkt. Den har kun haft en implicit rolle i humanistiske og sociale videnskaber (Blunt & Varly 2004:3). I Lefebvres alderdom og efter hans død er nye tematikker om hjemmet løbende blevet belyst og akademikere fra flere discipliner, har arbejdet med tematikker vedrørende hjemmet (Imrie: 2004, Moore 2000).

Da hjemmet i dag har fået større opmærksomhed som forskningsfelt, findes der mange forskellige forståelser af, hvad hjemmet er. Hjemmet anskues som en fysisk bolig med beboere, der fylder huset med liv og ting (Sjørsløv 2007:108). Hjemmet anskues også som en følelse (Mechlenborg 2007:82-83). Et tredje eksempel er, at hjemmet og individet er det primære tyngdepunkt i *hverdagslivet*, hvorigennem både det private liv samt samfundet udspiller sig og kommer til syne (Gullestad 1989:24).

I dette speciale stiller jeg mig på skuldrene af Allison Blunt & Robyn Dowlings definition på hjemmet ud fra deres bog: *Home* (2006). Her definerer de hjemmet som både materiel og fantasifuld. De mener, at der er en sammenhæng mellem hjemmet, magtrelationer og identitet og beskriver at hjemmet skal ses som multiskala (Blunt & Dowling 2006:22). Med det uddyber de, at hjemmet konstrueres på tværs af forskellige skalaer, og at hjemmet skabes ud fra en social praksis. De mener, at man bør se på hjemmet, som mere end blot et

hus og en husholdning. I ordet multiskala ligger der, at hjemmet ikke er et separat sted fra offentlighedens sfære, den politiske verden og det omkringliggende samfund, men er konstitueret gennem dette (Blunt & Dowling 2006:18). Jeg finder dette perspektiv på hjemmet brugbar, fordi det tager højde for hjemmet, som en del af en større struktur, hvilket passer godt sammen med Lefebvres ideologiske tanker om, at det sociale liv eksisterer på forskellige skalaer i samfundet. Blunt og Dowling kobler dog, som tilføjelse hertil; intime og sociale tematikker til hjemmet, der er brugbare i en moderne anskuelse af hjemmets betydning. Når de beskriver hjemmet som både materielt og fantasifuldt, mener de, at hjemmet både repræsenterer noget fysisk samt en følelse. Det fysiske har indflydelse på følelsen og omvendt, samt at følelsen af hjem eller det materielle 'hjem' ikke alene kan repræsentere hjemmet, men at hjemmet findes i relationen mellem de to (Blunt & Dowling 2006:22). I dette speciale er det relevant, at afgrænsningen af hjemmet dels er forankret i en fysisk forståelse af hjem, da afgrænsningen skal være anvendelig til en rytmeanalyse, der læner sig så vidt muligt op ad Lefebvres fysiske forståelse, for kvalificeret at svare på problemformuleringen. Jeg vil derfor ikke udfordre det traditionelle hjembegreb eller de normative forståelser, der ligger til grund herfor (Blunt, Dowling 2006:26). Jeg forventer alligevel undervejs i processen at danne mig et indtryk af hjemmets betydning i en nutidig kontekst, og beskæftiger mig på den måde også med hjemmet, som en følelse. Desuden vil jeg have den fysiske forståelse af hjemmet med sidst i specialet og overveje, om rytmeanalyse har potentiale til anvendelse i alle typer hjem.

Blunt og Dowlings forståelse af hjemmet, hænger også godt sammen med Lefebvres rytmeanalyse. Som nævnt tidligere, er kroppen central for Lefebvres, og det dynamiske samspil mellem hjemmet og kroppen hjælper til at forstå hjemmets rytmer. I relation til dette, er deres opfattelse af hjemmet som multiskala, relevant i en rytmeanalyse i forbindelse med Lefebvres teorier om synliggørelse af magt gennem rytmer. Det kan her tages i betragtning, at efter Lefebvres død er: *"forholdene i det private og offentlige intensiveret og det derfor kan give mening at bruge hjemmet i en teoretisk indcirkling af moderne vestligt hverdagsliv"* (Gullestad: 1989: 24). Blunt og Dowlings opfattelse af hjemmet, er derfor brugbar i dette speciale, da de udvider og nuancerer forståelsen af hjemmet, som passer bedre i en senmoderne, vestlig sammenhæng end Lefebvres egen definition gør.

3.2 Adgangen til hjemmet kan være en udfordring

Hjemmet som forskningsfelt rummer mange forskellige facetter, hvilket gør, at det kan være vanskeligt at gå til (Brickell 2012:235): En helt central udfordring, er mødet med den private sfære, som ved en undersøgelse udefra, bliver forstyrret af offentlighedens lys (Ibid.). Derfor er det vigtigt, at forskningen tager for højde for de mange lag som hjemmet består af, hvilket kræver nøje planlægning, samt at forskeren træder varsomt (Brickell 2012: 237). Som tidligere redegjort for, advokerer Kathrine Brickell for en kritisk geografi af hjemmet, hvor hun med det kritiske aspekt refererer til, at man ud fra innovative metoder vil forsøge at afhjælpe de problematikker, der belyses i hjemmet. Adgangen til hjemmet bliver på den måde mindre begrænset, hvis man så åbent som muligt tilgår hjemmet og forsøger at skabe en tilknytning til beboerne. Brickell understreger desuden, at en kritisk geografi af hjemmet indebærer et vigtigt ansvar om at bestræbe sig på at skabe positive forandringer i hjemmet (Brickell 2012:238). Sarah Pink fremhæver på samme måde, at den begrænsede adgang til hjemmet, kan afhjælpes ved at se på hjemmet som et sensorisk, følsomt og foranderligt sted, hvor man i samspil med beboernes synspunkter forsøger at skabe forandringer, ud fra deres hverdag (Pink 2020:3). Pink beskriver desuden, at fremtidige undersøgelser af hjemmet, er nødt til at tage højde for den kulturelle og nationale kontekst, som hjemmet indgår i (ibid.). Dette er relevant, da problematikker varierer som følge heraf, hvilket har betydning for omfanget af, hvor stor en forandring forskningen kan gøre i hjemmet. Det er derfor vigtigt, at forandringsperspektivet er realistisk og undersøges ud fra den sammenhæng, som hjemmet optræder i. Enkelte hjems problematikker skal således ikke studeres på tværs af lande, hvor forskellene bliver tydeligere og muligheden for forandring sværere (Pink 2020:3).

3.3 Hjemstudiernes metoder

Dette afsnit giver et overblik over relevante metoder anvendt indenfor forskning omkring hjemmet. På samme måde, som jeg har orienteret i forskellige operationaliseringer af rytmeanalysen, fandt jeg det relevant at belyse, hvordan andre metodisk har tilgået hjemmet før mig. Derfor har jeg indsamlet og kategoriseret 30 artikler i et Exel-ark, baseret på empiriske undersøgelser af hjemmet (Bilag 2).

Jeg har dannet mig et overblik over, hvilke metoder der anvendt i artiklerne og sammenlignet dem med hinanden. Feltet inkluderer metoderne: interview, hjemmebesøg, house tours,

gruppeinterview, diskussionsgrupper, surveys, forbrugsdataanalyse, indholdsanalyse fra kokebøger, indholdsanalyse af historiske tekster, billedanalyse, TV-program analyse af madlavningsprogram, performance art analyse, historiske interview-optagelser, designanalyse, praksisanalyse, observation og konsultation med ministerier. Feltets metodik er således bredt repræsenteret med tilgange fra forskelligartede akademiske udgangspunkter. Interviewet er dog meget overrepræsenteret i forhold til de resterende tilgange, hvilket er i tråd med det, at interviewet længe har været den mest anvendte metode i de sociale og humanitære videnskaber generelt (Pink 2020:99). De overordnede fællestræk er derudover: 1) at der anvendes en høj grad fænomenologi i undersøgelser om hjemmet, ved at forskeren generelt træder mere i baggrunden, og lader informanternes fortællinger komme frem, 2) lav grad af kropslig involvering med undersøgelsesstedet, 3) at hjemmet sjældent undersøges og over længere tid 4) at sansemæssige erfaringer gengives i lav grad. Det er her interessant at undersøge nærmere om rytmeanalysen kan vise en anden brugbar tilgang til at analysere livet i hjemmet. Dette vil jeg udfolde nærmere i metodeudviklingen.

3.4 Kritik af hjemforskningens metoder

Ud fra analysen ovenfor ønsker jeg kort at redegøre for noget af den kritik, der findes af de metodiske valg, der er brugt til at analysere hjemmet. Kritikken tager udgangspunkt i to tematikker: for det første kritiseres det, at der ofte er et deterministisk valg mellem kvalitativ og kvantitativ metode. For det andet kritiseres det, at samfundsmæssige problemer bør belyses og løses ud fra analyser af hjemmet, men ikke bliver det (Winther 2021:59). Dette bekræfter mig i, at der er potentialer i Lefebvres rytmeanalyse, hvor jeg med specialet får mulighed for at imødekomme noget af kritikken.

Her bringer rytmeanalysen et interessant perspektiv med udgangspunkt i Lefebvres metodeopbygning, der både inviterer til kvalitative og kvantitative metoder. Lefebvre ønsker at få øje på magtstrukturer ud fra hverdagslivet. Dette gør han ud fra den kropslige bevidsthed om hverdagens fænomener, hvilket han mener leder til en bekræftelse på, hvorfor samfundet ser ud som det gør (Lefebvre 2004:22-24).

Kathrine Brickell kritiserer, at litteraturen om hjemmets geografi kendetegnes ved tre karakteristika: For det første pointerer hun, at litteraturen i dag, ofte er i relation til eksempelvis hjemløshed og ikke tager udgangspunkt i det private, bag lukkede døre, som det

klassiske hjem repræsenterer (Brickell 2012:235). For det andet kritiserer hun, at litteraturen ikke formår at bringe det private frem i lyset, på grund af det filter, der kan komme på virkeligheden, når en 'fremmed' træder ind i hjemmet (ibid.). For det tredje, efterspørger Brickell, med henvisning til feministisk hjem-forskning, at oversættelsen fra det private til det offentlige, understøttes af forskerens egen selvrefleksion over deres oplevelser af hjemmet (Brickell 2012:237). Brickell pointerer, at med fokus på disse områder, kan det metodiske arbejde med kritisk geografi reelt set gøre en forskel (Brickell 2012:235). Hun pointerer desuden, (jf. Cloke, 2002 og Pain, 2003), at forskere fejlagtigt, til fordel for empirisk produktion og teoretisk 'afhandling', har udeladt vejledninger til, hvordan man rent praktisk skal 'gøre' noget (Brickell 2012:237). Hun understreger, at det at afhjælpe problematikker i hjemmet, kræver nøje metodisk forarbejde og at det, at 'kortlægge' og 'gøre' kritisk geografi ikke skal udføres med en skarp afgrænsning fra hinanden. Hun pointerer, at vores ansvar som 'kritiske geografer af hjem' er gennem innovative og brugbare forskningsmetoder at støtte, rapportere og endda blive deltagere i rumlige forhandlinger, der har potentiale til at skabe positiv forandringer i hjemmet (Brickell 2012:238). Ligeledes udfolder Sarah Pink, hvordan man som forsker bedst tilgår hjemmet, ud fra ønsket om at skabe forandring og forbedring for mennesker og dermed for det generelle samfund (Pink 2020:3). Hun rejser spørgsmålet: *"How can we best go about researching, understanding and designing for change in and through the home?"* (Pink 2020:2). På mange måder, kan Pinks perspektiv på det metodiske formål, sammenlignes med Brickells nødråb for kritisk metode.

Dette perspektiv understøtter brugen af Lefebvres rytmeanalyse til en undersøgelse af hjemmet, da han anså det som afgørende, at forskeren kommer så tæt på rytmen som muligt, og bliver en del af den med hans begreb om *eksternalitet* (Lefebvre 2004: 88). Brickell agiterer desuden for, at forskning om hjemmet stræber efter at være kritisk i den forstand, at det tager højde for de mange lag, der besidder kontrol og behøver oversættelse (Brickell 2012:237). Dette er interessant i forhold til Lefebvres teori, da han netop søgte at afdække forskellige rumlige forhold, forhandlinger og sammenstød gennem sit rytmebegreb til at forklare dominerende magtstrukturer (Lefebvre 2004:68-69). En rytmeanalyse af hjemmet må ud fra dette ikke præsentere idealiserede versioner af hjemmet, men bør snarere bringe både det positive og negative ved livet i hjemmet til overfladen (Brickell 2012:227). I relation til dette er det interessant, at Sarah Pink fremhæver, at i en undersøgelse af hjemmet, skal der anvendes en metodologi, der kobler to elementer: for det første; dybdegående etnografi,

ud fra en tilbageskuende og nutidig metode og, for det andet; nyskabende designmetoder. Dette kræves for at forstå livet i hjemmet. Denne kobling skal sikre en metodisk tilgang, der skaber forandring på baggrund af både afprøvede og nye metoder (Pink 2020:21). I metodeudviklingen vil jeg derfor forsøge at imødekomme kritikken af hjemstudiernes metoder, ved brug af Lefebvres rytmeanalyse. Inden da, vil jeg redegøre for specialets videnskabsteoretiske retning.

4. Videnskabsteori

Specialets videnskabsteoretiske ståsted bærer præg af en kritisk-realistisk samt fænomenologisk verdensanskuelse. Fænomenologien forankres ud fra, at hjemmet som forskningsfelt, er et sted for menneskers intime liv. Jeg ser derfor fordele i at have et fænomenologisk perspektiv, da jeg med et indblik i menneskers livsverden, kan få øje på deres rytmer i hjemmet. Specialets kritiske realistiske tilgang bygger på Lefebvres overordnede ideologiske sigte, hvor jeg med udgangspunkt i dette vil forsøge at blottlægge dominerende strukturer, ud fra de observerede rytmer i hjemmet. Da den videnskabsteoretiske orientering har indflydelse på specialets metodiske valg, er det vigtigt at argumentere for det perspektiv jeg anlægger. Jeg vil derfor udfolde, hvordan kritisk realisme samt fænomenologien spiller sammen.

Jeg ser tydelige forbindelser mellem en rytmeanalyse af hjemmet og fænomenologien, da rytmeanalyse indebærer en iagttagelse af hverdagslivets fænomener gennem kroppen, og hjemmets rytmer bedst kan forstås gennem narrativer. Indenfor fænomenologien er blikket rettet mod et mikro-niveau, med en interesse i menneskers livsverden. Livsverden er et begreb, udviklet inden for fænomenologien, som indebærer den umiddelbare og sanselige verden (Juul 2012: 104). I fænomenologien skal forskeren desuden opdage mønstre i menneskers narrativer, og ud fra disse, forsøge at udvikle 'andenordens-begreber', som overskriver 'førstepersons-perspektivet' (Juul 2012:98). Andenordens-begreber betyder, at forskeren skal forstå verden ud fra menneskers erfaringer og beskrivelser af verden, for på den baggrund at kunne bringe nuanceret viden frem i lyset (Juul 2012: 104). Alt dette harmonerer med en fænomenologisk rytmeanalyse.

Jeg mener desuden, at Lefebvre har rødder indenfor kritisk realisme, som bygger på marxistisk tænkning (Buch-Hansen & Nielsen 2012:175). Det mener jeg ud fra, hans formål om at kunne påvise noget på et makroniveau gennem indlejrede rytmer (Lefebvre 2004:11). Lefebvres ideologiske tanker, har et emancipatorisk sigte, hvorfor det er videnskabens opgave at få øje på strukturer, der direkte eller indirekte styrer mennesker i hverdagslivet. I Lefebvres triadiske forståelse af rum, bliver hans ideologi tydelig, når han beskriver begreberne *det abstrakte rum* samt *det konkrete rum*. For Lefebvre er hverdagslivet det konkrete rum, hvorimod nationalstaten er det abstrakte rum (Hansen 2013:13). Denne konkrete opdeling af rummet som dualismer bygger hans tese om, at det konkrete rum bliver koloniseret af det abstrakte rum gennem rumlige praksisformer. Dette viser sig eksempelvis ved bureaukratisering, arkitektur og planlægning, som er nogle rumlige magtstrukturer, der kan skabe fremmedgørelse indenfor det konkrete rum (Hansen 2013:13). Her bliver hans marxistiske rødder fremtrædende, når han beskriver den kapitalistiske produktionsmåde, som en af de centrale drivkræfter i denne udvikling (Hansen 2013:13). Der er tydeligt sammenfald mellem Lefebvre og Jürgen Habermas, da Habermas på samme måde har udviklet en spatial opdeling af rummet, som han betegner *systemet* og *livsverdenen* (Juul 2012:329). Begge formulerer, at staten koloniserer hverdagslivet, som på den baggrund dominerer menneskers frie valg (ibid.). Habermas befinder sig indenfor retningen kritisk teori, baseret på sin normative tilgang, der eksplicit formulerer, at livsverdenen må erobre nogle af de sociale rum tilbage (Juul 2012:329). Lefebvre mener også, at formålet er at synliggøre rytmerne for netop at kunne skabe samfundsmæssig forandring gennem indlejring af nye rytmer (Lefebvre 2004:12). Dog udpensler Lefebvre ikke direkte, hvad denne forandring skal indebære, men beskriver med sit begreb om 'Metamorphose' at ny viden ud fra rytmer, som er bragt frem i lyset, skal modificere en ny form for udvikling (Lefebvre 2004:18). Lefebvres teori om produktionen af rum er ofte anvendt i bymæssige sammenhænge med fokus på, hvem der har retten til byens rum (Hansen 2013:13). På den baggrund placerer Lefebvre sig indenfor kritisk realisme, da kritiske realister mener, at verden er større end vores viden om den, og at det er videnskabens opgave at få skjulte magtstrukturer frem i lyset. Som tidligere nævnt understreges det i dag, af forskellige forskere, at samfundsproblemer skal belyses ud fra hjemmet (Pink 2020:1-2 Gullestad 1989:20). Disse overvejelser er vigtige at have med inden metodeudviklingen, da metoden skal tage højde for at kunne inddrage fænomenologiske samt kritisk realistiske perspektiver.

5. Metodeudvikling

I dette kapitel besvares specialets første arbejdsspørgsmål til problemformuleringen: *Hvilke metodiske greb kræver det at lave rytmeanalyse i hjemmet?* Jeg svarer løbende på spørgsmålet ved at dykke ned i forskellige metoder anvendt i hjem-forskningen, samt i andre rytmeanalyser. Dette kapitel er derfor udviklingen af mit metodesæt, hvor jeg gør rede for mulige metoder og diskuterer fordelene og ulemperne ved disse. Dette gør jeg for at blive klogere på, hvilke metoder der giver de bedste forudsætninger for at kunne observere og analysere rytmer i hjemmet. Til sidst i kapitlet opridses de metoder, der er mest dækkende til at lave rytmeanalyse i hjemmet, og som jeg er nysgerrig på at afprøve i praksis. Kapitlet leder over i en udfoldelse af specialets specifikke metodesæt, hvor jeg beskriver metodens anvendelse i hjemmet.

5.1 Agenten og observatøren

For at begynde et sted, er det passende først at kaste blikket på Lefebvre to begreber om agent og observatør. Han beskriver, at disse to er afgørende parter i en rytmeanalyse (Lefebvre 2004:18) Agenten beskrives som analytikeren, hvorimod observatøren beskrives mere tvetydigt: *"The observer in the window knows that he takes his time as first reference, but that the first impression displaces itself and includes the most diverse rhythms, on the condition that they remain to scale"* (Lefebvre 2004:18, 36). Observatøren beskrives her som én der observerer et fænomen 'fra vinduet', og som altid forstår verden ud fra sit eget perspektiv. I hans essay *'Attempt at the Rhythmanalysis of Mediterranean Cities'* bliver personen som observerer, også kaldet rytmeanalytiker, for lige så snart han/hun begynder at analysere på det observerede, bliver han/hun til rytmeanalytiker: observatøren og agenten er den samme person, men har to forskellige roller i processen (Lefebvre 2004:87). Som beskrevet i teoriafsnittet er målet med en rytmeanalyse at komme så tæt på rytmerne som muligt (Lefebvre 2004:12). Jeg finder det derfor nødvendigt, i en rytmeanalyse af hjemmet, at tilpasse teorien hertil, og spørge; hvad hvis jeg lader beboerne blive observatørerne af deres daglige gang og rutiner? Da jeg ikke undersøger mit eget hjem, og da jeg ikke direkte gennem min egen kropslige praksis observerer andres hjem og rytmer dag og nat mener jeg, at det er oplagt at adskille agenten og observatøren. Helt konkret ser jeg en fordel i, at forskeren påtager sig agentrollen, som udgør den analyserende part, og beboeren den

observerende part, der dokumenterer sine egne rytmer i hjemmet. Her bliver Lefebvres analogi om observatøren i vinduet igen interessant. Han uddyber i følgende citat: *“Rhythms perceived from the invisible window, pierced into the wall of the façade . . . But next to the other windows, it is also within a rhythm that escapes it”* (Lefebvre 2004:36). Citatet er tvetydigt, men jeg tolker, at vinduet til at observere rytmer også findes i rytmer. Dette betyder, at observatørens egne rytmer kommer i spil i observationen. Dog uddybes det, at nogle rytmer forvilder sig udenom vinduet og aldrig bliver observeret af observatøren. Her bliver det tydeligt, at opdelingen mellem agent og observatør, i rytmeanalyse af hjemmet, bidrager til Lefebvres hovedformål med rytmeanalysen, hvilket er at kunne indlejre nye rytmer, der skaber forandring. Dette understøtter det fordelagtige i, at beboeren selv indfanger rutinerne i deres hverdagsliv, og at forskeren på den måde, får mulighed for at analysere rytmerne frem, både de der er synlige, samt de der er usynlige for beboeren selv. Ud fra en inddragelse af et fænomenologisk greb i rytmeanalysen, finder jeg det interessant at finde frem til beboernes egne opfattelser af deres daglige gang, og hvad de associerer hjemmet med. Jeg mener, at det i en rytmeanalyse af hjemmet, ville være mangelfuldt ikke at inddrage informanternes egen opfattelse af deres hjem, da dette perspektiv netop er vigtigt i forhold til at kunne forstå om deres følelser er positive eller negative, som netop har indflydelse på, hvorfor rytmerne ser ud som de gør. Dette understøtter valget om at lade analysen bære præg af en form for dobbelt-observation. Observationen bliver dobbelt, fordi jeg både inddrager et fokus på, hvordan informanterne føler og opfatter hjemmet, samt hvordan jeg som forsker gør det.

5.2 Kombination af metoder

Ud fra kritikken af metoderne indenfor hjemforskningen, ved jeg at kombinationen af de kvalitative og kvantitative metoder er dækkende i forhold til at analysere livet i hjemmet. I dette afsnit undersøger jeg mulighederne for at imødekomme dette med rytmeanalysen.

Lefebvre påpeger, at det er en fordel at gå på tværs af videnskaberne for at observere og forstå rytmer: *“Just as he borrows and receives from his whole body and all his senses, so he receives data [données] from all the sciences: psychology, sociology, ethnology, biology; and even physics and mathematics. (...) he pursues an interdisciplinary approach”* (Lefebvre 2004:22). Denne tværfaglighed anvender flere, der har lavet rytmeanalyser, gennem brugen

af både kvalitative og kvantitative metoder (Lyon 2019, Lee 2016). Som tidligere beskrevet, ligger fordelene i, at forskellige metoder, med hvert sit perspektiv bidrager med en større viden om hjemmet, ud fra det samlede billede (Pink 2020:126).

Ud fra indblikket i andres rytmeanalyser, at der tydeligt et sammenfald i anvendelsen af video, fotografier, time-lapse etc. Lefebvre selv kritiserer brugen af disse værktøjer, når han skriver: *“No camera, no image or series of images can show these rhythms. It requires equally attentive eyes and ears, a head and a memory and a heart* (Lefebvre 2004:36). Han uddyber, at dette kan skabe en distance mellem observatøren og virkeligheden som den er, og at det mest hensigtsmæssige derfor er at bringe sin egen krop og sanser i spil. Jeg mener alligevel, at rytmeanalysen er anvendt i så bredt et omfang i dag, at der kan drages positive erfaringer fra forskeres anvendelse af disse metoder (Lyon 2020, Edensor & Holloway 2008). For at imødekomme kritikken af hjemforskningens metoder, vil det være fordelagtigt at anvende både kvalitative og kvantitative metoder i en rytmeanalyse af hjemmet. I den forbindelse er det værd at nævne, at formålet med dette speciale er at undersøge, om en rytmeanalyse virker i kontekst til hjemmet, og dermed ikke at fortælle noget generelt omkring hjemmet. De kvantitative metoder går netop ud på *“ (...) at opnå en højere grad af repræsentativitet og tilsvarende en øget generaliserbarhed i forhold til andre typer af undersøgelser.”* (Møller 2016:190) Dette taler imod at anvende kvantitative metoder, såsom spørgeskemaer eller stikprøver i dette speciale. De kvantitative metoder havde været relevant, hvis interessen lå i at teste hypoteser omkring hjemmet og dermed få be- eller afkræftet disse ud fra en sammenligning af forskellige hjem (Møller 2016:185). I den forbindelse vil jeg vende blikket mod at undersøge, hvilke andre metodiske greb, der har potentiale i en rytmeanalyse af hjemmet.

5.3 Metodiske greb

Nu da beboeren har fået rollen som observatør; den der indfanger rytmerne, og forskeren som agenten også kaldet rytmeanalytikeren, vil jeg i det følgende afsnit analysere frem, hvilke metoder der skal til, for at beboeren bedst kan indfange og dokumentere rytmerne i hjemmet.

5.3.1 Rytmeanalyse på afstand

Særligt Siew-Peng Lees rytmeanalyse har været inspirerende i relation til hjemmet som case (Lee 2016). Hun undersøger, hvorvidt det er muligt at formulere et metodesæt til at

undersøge steder, hvor etnografien¹ kommer til kort. Da eksempelvis deltagerobservation af etiske årsager kan være en udfordring, når man ønsker at komme helt tæt på menneskers private liv og forstå deres rytmer i hjemmet, så er Lees tilgang til rytmeanalyse interessant. Hvis man ikke kan finde rytmerne, ved at man som forsker ikke har adgang til dem, kan man skabe adgangen ved at optage lyd eller få partcipanterne til at gøre dette (Lee 2016:268). Her er det også relevant at nævne Neil Campbells analyse af Kathrine Stewards rytmeanalytiske essays (Campbell 2009:39). Campbells analyse af Stewards essays har gjort mig opmærksom på, at også skrevne ord fra eksempelvis en beboer i hjemmet kan anvendes som empiri til at observere rytmer igennem. Løbende essayskrivning vil dog kunne forstyrre beboerens hverdag på en uhensigtsmæssig måde, og muligvis kunne ændre hverdagens naturlige gang for beboeren (Pink 2020:97). Desuden ville et rytmeanalytisk essay kræve, at beboeren forstod og kunne beskrive det rytmiske aspekt af hverdagen, hvilket jeg ikke kan kræve. Til en rytmeanalyse af hjemmet, finder jeg derfor inspiration i Lees tilgang, hvor hun indfanger rytmer gennem beboernes udfyldte 'time-space dagbøger' (Lee 2016:272). Her dokumenterer informanterne deres daglige gang ved enten tekst eller foto ud fra en tidslinje tegnet på forhånd (ibid.). Dog beskriver hun ikke hvilke billeder, beboeren skal tage eller hvornår beboeren skal beskrive sansemæssige indtryk, hvilket kan give problemer med beboerens motivation for at udføre opgaven (Pink 2020:121).

Rytmeanalyse kræver desuden et tidsmæssigt element. Ifølge Lefebvre er tiden cyklisk og rytmeanalyse kræver derfor, at vi zoomer ind og bryder årets perioder op, til at kunne observere og analysere forskellene i rytmerne baseret på enten dage, uger eller år. (Lee 2016:268). De forskellige operationaliseringer går til det tidsmæssige aspekt på forskellige måder og der er eksempler på meget korte rytmeanalyser på en busrejse eller en gåtur (Edensor & Holloway 2008, Chen 2013). Der er også eksempler på rytmeanalyser foretaget over en lang periode på tre år (Sand 2017). At forstyrre beboernes daglige gang i flere år, er ikke realistisk i denne undersøgelse. Tidshorisonten skal netop være realistisk således, at beboerne ikke mister motivationen undervejs og undersøgelsen bliver et forstyrrende

¹ Etnografi er en kvalitativ forskningsmetode, udviklet til at forstå kulturforskelle. Selvom den er udviklet indenfor antropologien, anvendes den i de fleste samfundsvidenskaber, til at opnå viden om forskellige gruppers kulturer, verdensopfattelser og handlemønstre (Pedersen 2009).

5.3.2. Taktil tidscollage

[illegible]

(Pink 2020:119)

33

formet af andre familier gennem tiden: “(...) *repetition (of movements, gestures, action, situations, differences)*” (Lefebvre 2004:15). Dette indikerer, at vi gentager rytmer, som relaterer sig til sociale handlinger beskrevet med ordene *gestus og situations* samt *action og movement*. For at dokumentere sammenhængen mellem tid, sted og energi, skal der inddrages et socialt og et fysisk element. Det fysiske element bringes til syne i collagens todeling, hvor beboeren dokumenterer både *hvad* vedkommende oplever gennem sanser og gennem praksis, samt *hvor* i hjemmet det finder sted. Hvordan det sociale element bør inkluderes, har jeg haft en del overvejelser omkring. Taktile tidscollager er ofte anvendt som en gruppeøvelse for familien, med forskerens tilstedeværelse (Pink 2020:120). Jeg ser dog flere ulemper end fordele forbundet med dette, da det er vigtigt at tage højde for at det kan være følsomt at skulle dokumentere sine hverdagsmønstre i hjemmet, og derfor kan informanterne måske fordreje virkeligheden, hvis de føler, at andre familiemedlemmer eller en fremmed kigger dem over skulderen. For at tage højde for dette, mener jeg, at det er vigtigt at dokumentationen kan laves alene. Desuden kan emner, der berører magtrelationer i det hele taget være svære at tale med andre mennesker om. Dette understøtter brugen af taktile tidscollager, der som antropologisk metode er brugbar til at frembringe viden, der kan være svær at udtrykke for andre (Pink 2020:119).

For at metoden lever op til en observation, der muliggør rytmeanalyse, kræver det at man kan få øje på mønstre. Lee foreslår, at informanterne dokumenterer daglige og ugentlige praksisser i hjemmet (Lee 2016:268). Ud fra det gentagne element har man mulighed for at udpege rytmerne og forskellene imellem. Jeg ser en

fordel i at lade beboerne udfylde én collage per dag, over en periode. Metoden kan forenkles, ved at bruge velkendte emoji-ikoner på klistermærker, som vist i billede 2. Her er jeg blevet inspireret af Sajeel Ahmed & Marcus Haag, der gennem en analyse af digital kommunikation introducerer brugen af emoji (Ahmed & Haag 2017). Ahmed og Haag pointerer, at effektiv kommunikation er mulig, hvis man tager

Billede 2

højde for fire faktorer (Ahmed & Haag 2017:340). For det første skal både afsender og modtager forstå konteksten, som emojis anvendes i. Her er det afgørende at gøre sig klart om

der er eksempelvis kulturelle eller religiøse forskelle, der kan påvirke betydningen. Det er vigtigt, at beboeren ved inden, at collagen skal formidle egne observationer af deres hverdagsliv og dermed også have karakter af at være uformel og ligetil (Ahmed & Haag 2017:338).

For det andet skal det forud for undersøgelsen være tydeligt, hvad intentionen med anvendelsen af emojis er (Ahmed & Haag 2017:339).

For det tredje formes kommunikationen med emojis af det forhold afsender og modtager har med hinanden. Da forholdet mellem informant og rytmeanalytiker er overfladisk, vil der ikke være en intern referenceramme. Af denne årsag vil interview kunne bruges til at opklare eventuelle misforståelser eller tvetydigheder i brugen af en emoji. For det fjerde vil typen af medie kunne sløre betydningen af en emoji på den måde, at afsenders emoji ser anderledes ud end den modtageren får. Dette er dog nemt at tage højde for, ved at printe emojis på forhånd til informanterne som klistermærker, som de kan sætte på deres collage (Ahmed & Haag 2017:340). I metodeafsnittet kapitel 6, præsenteres det færdige design af tidscollager, som jeg kalder for Rytmecollager.

5.3.3. Interview

Lee pointerer, at rytmeanalyse på afstand, kræver et interviewelement. Hun beskriver, at dokumentationen lavet af informanter, såsom space-time dagbøger eller i dette tilfælde som rytmecollager, der kan spørgsmål være gode til at opnå en dybere indsigt i deres hverdag (Lee 2016:271). Lee finder frem til magtrelationer og identitet er indlejret i informanternes rytmer. Dette er relevant for en rytmeanalyse af hjemmet grundet følsomheden ved den type spørgsmål, som den kræver svar på. Jeg konkluderer derfor, at min rytmeanalyse af hjemmet skal starte med at tegne de store linjer og kortlægge beboerens dag eller uge, men forsøge at have et element med omkring deres refleksioner og tanker undervejs. Jeg en forhåbning om, at gøre interne usynlige rytmer synlige. Forhåbentligt kan rytmer, som de dominante, dominerede og måske de fiktive rytmer blive synlige. Interview bruges ofte alene, men kan med fordel bruges sammen med andre metoder (Pink 2020:99). Ved at kombinere interview og collager, ser jeg en mulighed i at kunne opnå viden om eksterne synlige og usynlige rytmer samt interne psykologiske rytmer.

Interviewmetoden er som før beskrevet en hyppigt anvendt metode til at få indblik i livet i hjemmet. Interviewet skaber en dialog mellem informant og forsker, om både praktisk information, men giver også et indblik i narrativer og refleksioner over hverdagslivet (Pink 2020:99). For det andet, er interviewet ofte foretaget i hjemmet hos beboeren, hvilket bidrager positivt til rytmeanalytikerens indblik i beboerens miljø, hvor et sansemæssigt aspekt kommer i spil (Pink 2020:100). For det tredje er interviewet en måde at opnå ophøjet refleksion, da interaktionen mellem rytmeanalytikeren og beboeren intensiverer refleksionen over emner omkring hverdagen, der i det daglige går ubemærket hen (Pink 2020:100). Til sidst åbner metoden op for spontanitet i dialogen, hvor beboeren eksempelvis kan få lyst til at pege eller vise noget i hjemmet (Pink 2020:101). Rytmeanalytikerens møde med den private sfære kan dog også påvirke beboerens naturlige brug og interaktion med hjemmet (Brickell 2012:235). Desuden kan den følsomhed ved typen af spørgsmål, som rytmeanalysen kræver, problematisere brugen af klassisk interview (Lee 2016:271-272). Covid-19 pandemien, som er aktuel mens jeg skriver dette speciale, gør det sværere at komme helt tæt på en familie og være fysisk til stede i deres hjem. På den baggrund har jeg haft en del overvejelser om, hvorvidt det har været muligt at kombinere elementer fra interviewet med de taktile tidscollager. Til trods for, at interviewet er oplagt at bruge i en undersøgelse af hjemmet, så er den ydermere blevet brugt hyppigt i netop denne sammenhæng. Hjemforskningen viser allerede, at interviewet fungerer godt i kontekst til hjemmet. Dette giver mig lyst til at afprøve en anden metode i hjemmet, som ikke er anvendt før i forbindelse med Lefebvres rytmeanalyse. Det vil jeg gøre ved at designe collager, som kan understøtte Lefebvres rytmeanalyse. Jeg vil forsøge at få indblik i rytmer, der påvirker beboernes handlinger såsom vækkeuret der ringer, notifikationer på digitale devices og musik i radioen, arbejdsrutiner osv. ud fra collager som metode, men med inspiration hentet fra interviewet. I metodeafsnittet kapitel 6 vil jeg mere specifikt illustrere og beskrive, hvordan collagerne skal kunne indfange hjemmets fysiske rytmer, samt beboernes tanker undervejs.

5.4 Andre relevante metodiske værktøjer

Jeg har en hypotese om, at min version af den taktile tidscollage i kombination med elementer fra interviewet kan give et fyldestgørende indblik i forholdet mellem sted, tid og energi, ved at beboeren udfylder *hvad* vedkommende laver, *hvor* i hjemmet og *hvornår* handlingen finder sted. Jeg er i tvivl om, hvorvidt denne metodekobling giver et grundigt nok indblik i den fysiske

færden i hjemmet. Den fysiske færden er vigtig at inddrage af to årsager. For det første kan denne synliggøre indlejrede sociale magtrelationer, som beboeren ikke selv er opmærksom på. For det andet kan menneskers fysiske færden synliggøre disharmonier mellem hjemmets fysiske rytmer og beboerens rytmer. Jeg tror ikke på, at det er fordelagtigt at være til stede i hjemmet under observationen, hvorfor jeg kan trække på erfaringer fra Dawn Lyons rytmeanalyse (Lyon 2019). Hun arbejder ud fra, at kroppen både er relevant, men også utilstrækkelig i undersøgelsen af rytmer. Hun argumenterer for, at det i nogle tilfælde kan være relevant at inddrage andre værktøjer, end blot de menneskelige sanser i observationen af rytmer (Lyon 2019:45). Dette er især de steder, hvor der forekommer en masse aktivitet på én gang. For at kunne indfange de mange rytmer, der eksisterer på samme tid og sted fremhæver Lyon fordelene ved at benytte sig af andre hjælpemidler, såsom lydclip, optagelser og billeder (Lyon 2019:46). Disse metodiske værktøjer kan give et godt overblik over rytmerne i sin undersøgelse. Derfor har jeg også overvejet, hvorvidt jeg skulle inddrage metodiske værktøjer, der rækker udover, hvad de menneskelige sanser, de taktile tidcollager samt interview kan frembringe af viden om hjemmet.

I Lyons rytmeanalyse på et fiskemarked gjorde hun blandt andet brug af teknikken time-lapse video, der er en video præsenteret i et højt tempo. Denne metode mener jeg dog ikke ville være etisk forsvarlig i en rytmeanalyse af hjemmet, da beboerne ville kunne føle sig overvåget, og højst sandsynligt agere anderledes, end de ellers ville gøre i en normal situation (Pink 2020:95). Med denne tilgang ville jeg kunne risikere at få et forkert billede af informanternes hverdagssituation, hvilket jeg netop er interesseret i at komme så tæt på som muligt. For at frembringe viden om dagligdagens flow i hjemmet, er det også oplagt at anvende mapping som metode (Pink 2020:117). Ved at kortlægge beboernes daglige gang i hjemmet, ville jeg kunne få indsigt i hjemmets rytmer over en valgt periode. Mapping ville desuden have den fordel at give indblik i beboernes *spatiale praksis*, der som tidligere beskrevet, er en del af Lefebvres triadiske forståelse af produktionen af rum. I relation til rytmeanalysens følsomme karakter i hjemmet fravælger jeg alligevel mapping samt andre teknologiske metoder såsom gps-tracking og go-pro-kamera i hjemmet, da jeg ikke ønsker at overbebyrde beboerne med opgaver (Pink 2020:121). I stedet vil jeg forsøge at inkorporere et felt i collagerne, der kan vise beboernes færden i hjemmet, for på den måde at få et indblik i deres *spatiale praksis*.

5.5 Opsamling på metodeudvikling

Indenfor designmetoder er jeg blevet inspireret af Siew-Peng Lee samt Sarah Pink til at designe min egen tidscollage. Jeg er nysgerrig på at afprøve tidscollager som metode, da jeg ikke før har set den været brugt som metode i en rytmeanalyse. På den baggrund er det interessant at afprøve om den er brugbar til at få øje på rytmer i hjemmet. I kombination med elementer fra interviewet, ser jeg en mulighed i at få nogle dybere svar på, hvorfor rytmerne ser ud som de gør, baseret på hvilke følelser og tanker, der forbundet med praksisserne i hjemmet. Af forskellige årsager har jeg fravalgt de kvantitative metoder samt interviewet i sin klassiske form. Derudover blev metoderne mapping, gps-tracking, billeder og video redegjort for, men risikoen ved, at informanterne kan komme til at føle sig overvåget og agere anderledes i deres hjem, gør at disse metoder er blevet fravalgt. Baseret på disse refleksioner er jeg kommet frem til, at det er de taktile tidscollager, som jeg finder mest interessant at afprøve i en rytmeanalyse af hjemmet. I det næste kapitel vil jeg udfolde specialets konkrete metodesæt, som skal gøre det muligt at lave Lefebvres rytmeanalyse i hjemmet.

6. Metode

I de næste kapitler præsenteres specialets metode. En rytmeanalyse af hjemmet kræver både observation og analyse: Observationen af livet i hjemmet, er fri for fortolkning og er foretaget af beboerne selv. Analysen af hjemmets rytmer foretages af mig, ud fra observationerne. Beboerne udfylder rytmecollagerne, som jeg har udviklet til formålet. I det følgende kapitel fremlægges den færdigudviklede observationsstrategi for rytmeanalysen. De to efterfølgende kapitler omhandler casestudiet i kapitel 7, samt analysestrategien i kapitel 8, der belyser, hvordan rytmecollagerne skal analyseres.

6.1 Rytmecollage

Rytmecollagen er et værktøj designet til at opfange observationer af beboernes rytmer i hjemmet. Formålet er, at hverdagslivet i hjemmet kan observeres, uden at forskeren fysisk opholder sig i hjemmet. Observationerne foretages af hjemmets voksne beboere. Beboerne indtager på den måde, jf. Lefebvre, rollen som observatører af livet i hjemmet, uden at forholde sig analytisk til det. Principperne i rytmecollagen er udviklet med inspiration fra taktile tidscollager i kombination med rytmeanalysens grundprincipper samt Siew-Peng Lees operationalisering heraf (Lee 2016). Rytmecollage er en kunstbaseret metode og placerer sig derfor, hverken som en kvalitativ eller kvantitativ metode. Rytmecollages formål er at bringe narrativer frem omkring, hvad der udspiller sig i hjemmet når ingen kigger, samt at inddrage dét Lefebvre karakteriserer som *lineær* tid eller *social* tid; døgnets 24 timer (Lefebvre 2004:18). Rytmeanalysen er desuden baseret på taktil interaktion mellem informanten og rytmecollagen og bringer refleksioner i spil i hjemlige omgivelser, hvilket også kendes fra de kunstbaserede metoder (Pink 2020:119).

6.1.2. Operationalisering af rytmecollagen

Det første jeg forholder mig til i operationaliseringen af rytmecollagerne, er at afstemme, hvor lang tid husstanden har mulighed for at deltage. Dette er en afvejning fra husstand til husstand, men set ud fra Lefebvres rene rytmeanalyse er det bedst, hvis kalenderugen gentages så mange gange som muligt, for at kunne få øje på både kortsigtede og langsigtede rytmiciteter. Hjemmets beboere får før den aftalte observationsperiode, udleveret et probe-

kit. Probe-kittet indeholder rytmeclager til hver dag i forløbet, samt ark med emoji-klistermærker, en blyant og et viskelæder. Desuden skal beboerne have udleveret et introduktionsark, der beskriver opgaven. Alle i husstanden udfylder rytmeclagerne i samme tidsperiode. Hver beboer udfylder sin egen rytmeclage og husstanden opfordres til ikke at snakke sammen indbyrdes, mens observationen står på. En rytmeclage indeholder to halvdøgns-cirkler (se billede 3).

Mandag

Navn: _____
Dato: _____

DAG

Mandag

Navn: _____
Dato: _____

AFTEN

Billede 3

Den ene er til at udfylde observationer for dagstimerne mellem 06:00 og 18:00, og en til aften/nattetimerne mellem 18:00 og 06:00. Dags- og aftencirklen er delt ind i fire felter, der illustrerer tre-timers intervaller. De styrer dermed selv, hvor meget tid hver praksis/sansning skal inddeles i, men indenfor en tidsmæssig afgrænsning, der gør rytmeclagen let at forholde sig til. Beboerne starter med at udfylde navn og dato på en rytmeclage med observationens ugedag, og udfylder rytmeclagen løbende eller for 24 timer, der er passeret.

De tegner selv tidsintervallet for en observation og skriver tidspunktet ned udenfor cirklen. Der udfyldes så mange observationer for hvert døgn som muligt, men jeg er klar over, at det ikke er realistisk at dokumentere alt, hvad der foregår omkring sig. Det er vigtigt at understrege, at dette ikke er pointen med collagerne. Pointen er, at beboeren ved, at rytmeanalytikeren er interesseret i dét, der påvirker ham/hende i hjemmet. Jeg er interesseret i *deres* oplevelse af livet i hjemmet. På den måde kan rytme-collagerne indfange rytmer i hjemmet, der har betydning for den enkelte og for husstanden.

I den midterste cirkel står der '*Hvad*'. Her skal beboerne udfylde deres praksisser, såsom at sove, spise, drikke kaffe, drikkevand, hyggelæse, arbejde, putning, playstation, TV-tid, madlavning, digitalt forbrug, vasketøj, og sansemæssige observationer såsom: køleskabets lyd, quookerens brummen, gulvet knirker, radioen spiller musik, vaskemaskinen ryster, børnene griner, børn i gården, biler dytter.

I den inderste cirkel '*hvor*', skal beboerne udfylde, hvor i hjemmet vedkommende var, da praksisser og de sansemæssige indtryk blev observeret.

Jeg fandt det relevant at trække på interviewet som metode, hvilket den yderste cirkel med '*refleksioner*' repræsenterer. Her kan informanterne beskrive, hvordan de følte undervejs. På samme måde, som interviewet kan give svar på menneskers oplevelser, er idéen at dette felt skal give indblik i det kropslige perspektiv, ved at forstå hvordan de følte på det givne tidspunkt (Lefebvre 2004:21). Jeg opfordrer desuden beboerne til at bruge emojis efter behov, til at understøtte deres formidling af dagen.

I en husstand med børn har jeg skullet vurdere, hvor gamle børnene skulle være for at kunne deltage og udfylde sin egen collage. Baseret på kompleksiteten med at udfylde og forstå collagerne har jeg valgt, at det er teenagere samt voksne i husstanden, der kan deltage. Børnenes rytmer må meget gerne inddrages, hvis forældrene eksempelvis beskriver deres praksisser, som involverer børnene f.eks. putning, madlavning, spisning, badning osv. Som også har indflydelse på de andres rytmer i hjemmet. I det næste kapitel vil jeg beskrive formålet med at lave et casestudie samt udfolde specialets specifikke case.

7. Casestudie

Casestudiet er et oplagt valg til at lave rytmeanalyse i hjemmet, da formålet med et casestudie er: *“(...) at opnå forståelse og indsigt i et specifikt fænomen ud fra en overordnet teoretisk ramme, som sætter præmisserne for, hvad og hvordan der observeres”* (Thualagant 2016:319). På samme måde, danner Lefebvres rytmeanalyse rammen om specialet, da det er hans begreber om observation af rytmer, der afprøves i praksis. Efterfølgende er det interessant at finde ud af; hvad man kan lære om hjemmet ud fra hans teori? Der findes mange forskellige typer af casestudier, alt afhængig af hvilken viden man ønsker at producere (Thualagant 2016:321). Casestudiet går desuden på tværs af videnskabelige felter, som indebærer forskellige forståelser af, hvad det kan og skal (Thualagant 2016:318-319). Jeg vil ikke dykke ned i hver enkelt type casestudie, men i højere grad reflektere over, hvad det overordnet skal kunne i relation til specialets formål. På den baggrund anvender jeg en teoridrevet, samt deduktiv fremgangsmåde, da jeg afprøver teori, som forhåbentligt kan åbne op for nye forståelser af hjemmet. Ved deduktion, får jeg mulighed for at be- eller afkræfte rytmeanalysens brugbarhed i kontekst til hjemmet. Empiriindsamlingen giver perspektiver på livet i hjemmet, som der muligvis ikke var kendskab til før. Der er delte meninger om, hvorvidt man ud fra ét casestudie, kan sige noget generelt om den teori man tester (Thualagant 2016:327). På den ene side mener jeg, at muligheden er der, hvis altså rytmeanalysen af hjemmet kan bidrage til hjem-forskningen, ved at bringe ny viden frem i lyset. Hvorfor skulle den så ikke kunne det igen, i fremtidige undersøgelser af hjemmet? På den anden side mener jeg ikke, at man altid kan sige, at det vil være sådan i lignende hjem – men muligheden er der, hvis det virker her.

7.1 Hjemmet som casestudie

Jeg anvender det, Sarah Pink betegner som ‘kortsigtede intensive etnografiske metoder samt design metoder’ (Pink 2020:98). Det gør jeg ud fra, at jeg har en tidsmæssig begrænsning, og derfor ikke kan observere familien over en længere årrække, men kun har mulighed for at observere enkelte gange i deres hjem. Dette har således haft indflydelse på, hvilket hjem jeg skulle vælge, da jeg ønsker at bidrage med et forandringsspektiv, ud fra det hjem der undersøges. Som jeg har erfaret af Brickell samt Pink, er det vigtigt at skabe en positiv udvikling i en undersøgelse af hjemmet. Lefebvre påpeger også, at forandring er et vigtigt

element i en rytmeanalyse, da formålet med at synliggøre rytmer, danner grundlag for forandring: *"(...) rhythmanalysis could change our perspective on surroundings, because it changes our conception in relation to the classical philosophy that is still dominant in this field."* (Lefebvre 2004: 17). Derfor har jeg reflekteret over, hvorvidt casen skulle være en husstand, som har tydelige udfordringer på den ene eller den anden måde, eksempelvis i form af fysiske handicap eller psykiske problemer således, at muligheden for forandring bliver større. På den ene side, vil denne slags case kunne give en god mulighed for at få øje på udviklingspotentialer i hjemmet. På den anden side vil dette måske udelukke muligheden for at få øje på andre relevante rytmer i hjemmet, da fokus på forhånd er på de udfordringer, beboerne har i hjemmet. Ud fra disse refleksioner er casen ikke nøje udvalgt ud fra specifikke udfordringer i hjemmet. Den er snarere udvalgt ud fra at være et 'almindeligt' hjem, således at observationen løbende indbringer viden om rytternes spontane fremtrædelse. Da specialets formål er at undersøge om rytmeanalysen i det hele taget kan anvendes i hjemmet, ser jeg det ikke som en fordel at vælge et hjem med tydelige udfordringer, da casen ikke skal repræsentere ét slag hjem. Casen skal i højere grad tilhøre majoriteten af hjem, således at jeg kan vurdere, hvorvidt en rytmeanalyse generelt kan anvendes til at belyse rytmer i hjemmet. Som tidligere beskrevet, går jeg fænomenologisk til værks, hvilket har betydning for, at jeg ikke på forhånd har forudindtagede forståelser om hjemmet eller familien, men i højere grad lader analysen udforme sig naturligt undervejs. forandringsspektivet i specialet, vil derfor ikke nødvendigvis være i kontekst til den specifikke case, men muligvis udformes på andre måder eksempelvis ved at drage paralleller til samfundet.

7.2 Specialets specifikke case

Det hjem jeg undersøger, består af to voksne og to børn på et og fire år. Jeg har tidligere samarbejdet med familiens far, Claes, i forbindelse med semesterprojektet på andet semester. Her var han med som interviewperson under sin barsel med familiens yngste barn. Jeg kontaktede familien i forbindelse med casestudiet til specialet, da min gruppe og jeg havde et godt samarbejde med Claes, der var velovervejet og engageret. På samme måde havde jeg et godt indtryk af familiens mor, Signe, da hun var hjemme under vores skype-interview og til dels var med under samtalen. Jeg så en mulighed for igen at komme i kontakt med denne familie, som jeg vidste, jeg havde en god kommunikation med, og som også kendte mig fra det tidligere samarbejde. Jeg tænkte, at det kunne give et trygt fundament for

begge parter, frem for at finde en ny hustand. Det er dog værd at nævne, at jeg ikke har en personlig relation til familien. Jeg kender dem ikke privat og har aldrig været i deres hjem før. Dette mener jeg også er vigtigt for undersøgelsen, da jeg ikke ønsker at have for mange forforståelser med fra start af, der potentielt kan påvirke analysen i en bestemt retning. Det primære formål er ikke at finde ud af noget konkret med rytmeanalysen i deres hjem, men snarere at finde ud af, hvordan den generelt fungerer i kontekst til hjemmet, som forskningsfelt.

Det jeg ved om Signe og Claes er, at de bor med deres to børn i et parcelhus uden for Slagelse. Claes er kok og har nyligt været på barsel. Jeg har før interviewet ham under hans barsel, og kender derfor til nogle af hans tanker om at være far på barsel. Både Signe og Claes er tilbage på arbejde, så deres hverdag ser anderledes ud nu, end den gjorde da min gruppe og jeg interviewede Claes sidst. Jeg har observeret deres rytmer i 10 dage, og de har derfor udfyldt 20 collager hver, da der er to collager pr. dag. En collage dækker dagstimerne og en dækker aften/nattetimerne - se billede 3 i forrige kapitel 6. I det næste kapitel vil jeg derfor finde en strategi for, hvordan jeg bedst analyserer observationerne i rytmecollagerne, så analysen kommer til at stemme overens med Lefebvres beskrivelse af en rytmeanalyse.

8. Analysestrategi

Det følgende kapitel giver et overblik over, hvordan rytme-collagerne skal analyseres. Jeg tager udgangspunkt i Lefebvres idé om, at rytmeanalyser skal være komparative. Det er i den forbindelse interessant at dykke ned i, hvad Lefebvre mener med det komparative aspekt, og om dette er muligt at overføre i kontekst til hjemmet. Derudover var det vigtigt for Lefebvre, at rytmeanalyser bringer et forandringsperspektiv. Analysestrategien vil derfor også udfolde, hvordan man kan skabe en forandring i hjemmet. Kapitlet danner rammen om analysen i forhold til, hvordan man konkret skal udpege rytmerne, samt forstå samspillet mellem dem i hjemmet.

8.1 Hvordan skal rytme-collagerne analyseres?

Når beboerne har udfyldt deres rytme-collager, har jeg skullet tage stilling til, hvordan rytmerne udpeges og analyseres. Her er det nødvendigt at vende tilbage til essensen af Lefebvres teori ved at hente inspiration i hans beskrivelse af rytmer og rytmiciteter:

“Everywhere where there is interaction between a place, a time and an expenditure of energy, there is rhythm. Therefore”: a) repetition (of movements, gestures, action, situations, differences); b) interferences of linear processes and cyclical processes; c) birth, growth, peak, then decline and end” (Lefebvre 2004:15).

Ud fra citatet er det en fordel først at lede efter gentagelser af bevægelse, gestusser, handlinger, situationer og forskelle, som Lefebvre fremhæver i citatet. Dette kan fortælle noget om, hvordan dagligdagen udleveres fysisk og socialt ud fra den enkeltes perspektiv. Konceptet om forskelle er vigtig til at udpege rytmerne i forhold til hinanden, for at kunne udpege ‘øjeblikke’, der fortæller noget om det normale kontra det unormale i hverdagen.

Som beskrevet i den teoretiske gennemgang af rytmeanalysen, findes der forskellige typer af rytmer: De dominante/dominerede rytmer og de fiktive rytmer, som er en del af de lineære rytmer og er kendetegnet ved at være socialt konstruerede. De interne og eksterne rytmer kan både være lineære og cykliske. Eksempler på interne lineære rytmer er indlejrede kønsopfattelser og selvopfattelse - påvirket af samfundet, som er blevet en del af menneskers overbevisninger. De interne cykliske rytmer er eksempelvis følelser og behov såsom træthed,

overstimulering, sult osv. Et eksempel på eksterne lineære rytmer er hierarkiet i huset, der til dels vil være usynligt.

Det er desuden en analytisk værktøjskasse, at Lefebvre opdeler kategorier indenfor rytmerne, som han kalder *rytmiciteter*: *Polyrytmi*, *eurytmi*, *isorhytmi* og *arrymi*. De måler sig altid med hinanden, og er kun noget i relation til hinanden: “*A rhythm is only slow or fast in relation to other rhythms with which it finds itself associated in a more or less vast unity*” (Lefebvre 2004:89). Gennem en analyse af *rytmiciteter*, er det derfor muligt at forstå forholdet mellem rytmerne. Det er både i forhold til deres individuelle *rytmecollager*, men også ud fra en sammenligning deres *rytmecollager*. På den måde, kan jeg få et billede af *rytmiciteterne* i deres liv hver for sig, men også af, hvordan rytmerne spiller sammen eller ligefrem modarbejder hinanden.

Jeg vil desuden trække på Lefebvres værk om triaden. Det gør jeg for at få et overordnet billede af, hvordan rummet produceres ud fra deres *spatiale praksis*, *det levede liv*, samt *rummets repræsentationer* i *rytmecollagerne*. Jeg har en formodning om, at Lefebvres teorier komplimentærer hinanden på den måde, at rytmerne kan vise tendenser i hverdagslivet på et mikro-niveau, og fænomenologisk plan. Triaden kan derimod give et billede af samfundsmekanismer, der er med til at styre, hvordan hjemmet produceres og bruges på den måde, det nu viser sig i *rytmecollagerne*. Jeg vil derfor analysere *rytmecollagerne* med et blik på det dialektiske forhold mellem Lefebvres teorier. Dialektikken går på, at rytmer kan være med til at sige noget om produktionen af rum, men at produktionen af rum samtidig kan være med til at forklare *rytmiciteter*. Et eksempel herpå, var hjemmehemmelighed under Covid-19 pandemien, hvis man var smittet eller nærkontakt til en smittet. De nye restriktioner som følge af pandemien, var fastsat på et politisk niveau, men forklarer hvorfor menneskers rytmer var anderledes end normalt. Samtidig kan produktionen af rum være med til at forklare, hvorfor rytmer opstår, spiller sammen, modarbejder hinanden, som de gør ud fra den indflydelse, samfundet har på måden vi lever i hjemmet.

8.2. Hvorfor en komparativ rytmeanalyse?

I dette afsnit udfoldes nærmere, hvad mener Lefebvre med, at rytmeanalyser er komparative. Formålet er at forstå, hvordan det komparative aspekt helt konkret er relevant, i en

rytmeanalyse af hjemmet. Derudover belyses det i afsnittet, hvorfor det også giver mening at inddrage et blik på den samfundsmæssige kontekst, som hjemmet indgår i.

Lefebvre skriver eksplicit, at: *“Every study of rhythms is necessarily comparative”* (Lefebvre 2004:91). Han uddyber ikke konkret hvordan, men han beskriver rytmer som værende relative størrelser, der synliggøres i kraft af hinanden, netop fordi de adskiller sig fra hinanden (Lyon 2016:21). Lefebvre påpeger, at rytmer optræder på bestemte måder, ud fra deres relation til andre rytmer (Lefebvre 2004:89). Han uddyber, at rytmeanalyse kræver at have blik for kontraster og nuancer indenfor det felt, man undersøger (ibid). Derfor skal en rytmeanalyse af hjemmet også forholde sig til samfundet, som omgiver det. Ved at sætte hjemmet i relation til samfundet, håber jeg at blive klogere på, hvorfor rytmerne i hjemmet ser ud på bestemte måder, da samfundets diskurser kan have indflydelse på hjemmets rytmer.

Anne-Lene Sands udpensler det komparative i Lefebvres rytmeanalyse på følgende måde: *“Da dialektikken står centralt i Lefebvres arbejde skal komparation ikke forstås som en adskillelse af rytmer, men som en nysgerrighed efter at forstå, hvordan forskelligartede rytmer interagerer og genererer nye rytmer, herunder forhandlinger, sammenstød og samarbejder”* (Sand 2018:4). I hendes egen rytmeanalyse *‘Jamming with urban rhythms’*, gav rytmiciteterne hende indblik i unges skabelse af sted, hvilket tydeliggjorde, at sammenhængene i deres handlinger ikke var tilfældigheder, der skabte stedet, men en form for selv-organisering af de unge (Sand 2017:290). Hun viser, hvorfor rytmeanalyser med fordel kan anvendes som et værktøj til komparative analyser. Her fik hun klarhed over, hvordan forskellige praksisser relaterer sig til hinanden og former steder. Det komparative aspekt i dette speciale kan således med fordel være en sammenligning af beboernes rytmer for at forstå, hvordan de i samspil skaber hjemmet.

8.3 Hvordan laver man en komparativ analyse af hjemmet?

Lefebvre beskriver, at rytmeanalyser først bør foretages gennem kroppen og derefter analyseres i forhold til ekspertviden på tværs af videnskabelige felter:

“Just as he borrows and receives from his whole body and all his senses, so he receives data [données] from all the sciences: psychology, sociology, ethnology, biology; and

even physics and mathematics. He must recognise representations by their curves, phases, periods and recurrences. In relation to the instruments with which specialists supply him, he pursues an interdisciplinary approach.” (Lefebvre 2004:22)

Når Lefebvre skriver ekspertviden, handler det om at orientere sig grundigt inden for det felt man undersøger, ved at trække på viden, der allerede eksisterer på området. Fænomener i samfundet såsom ensomhed, fattigdom, pandemier osv. kan træde frem i observationen, som en del af hjemmets rytmer. Ud fra beboernes adfærd i hjemmet, i kombination med ekspertviden fra samfundet, er det muligt at få et større indblik i at forstå hjemmet og dets beboere. Den komparative del af rytmeanalysen er dermed komparativ på flere parametre. Først og fremmest er det relevant at nævne, at den ikke komparativ på den måde, at jeg sammenligner to eller tre hjem med hinanden, men fokus er på ét hjem. Analysen er komparativ på den måde, at jeg sammenligner beboernes rytmer med hinanden, for at forstå den sociale dynamik i hjemmet. Den er også komparativ ud fra, at jeg som agent, ser på hjemmet som del af samfundsstrukturen. Jeg vil analysere hjemmet i forhold til individerne og i forhold til samfundet. Dette er fremtrædende i Lefebvres triadiske forståelse af produktionen af rum med et fokus på, hvordan magtstrukturer påvirker menneskelig adfærd. Dette er desuden i overensstemmelse med Alison Blunt og Robyn Dowlings definition på hjemmet, som udfoldes i det nedenstående:

8.3.1 Hjemmet er flere steder – Alison Blunt og Robyn Dowling

For at analysere hjemmet i en komparativ sammenhæng, er det relevant at inddrage Blunts og Dowlings perspektiver på hjemmet. De argumenterer for, at hjemmet er mere end blot et hus og en husholdning (Blunt & Dowling 2006:2). De fremhæver, at der eksisterer socio-spatiale relationer, som også definerer, hvad et hjem er (ibid). For at forklare de socio-spatiale relationer, refererer de til Heideggers essay *Building dwelling thinking* (1954), hvori han udfoldede, hvordan et hus og hjem ikke nødvendigvis hører sammen (Blunt & Dowling 2006:2). Hjem skabes ofte ud fra huse, men det er ikke alle huse, der bliver anset som et hjem (Blunt & Dowling 2006:3). Nogle føler sig eksempelvis hjemme på hoteller, gennem de repetitive praksisser de udlever i forbindelse med hjemliggørelse af hotelværelser (Mechlenborg 2007:82-83). På samme måde er det interessant at undersøge, hvad der afgør

om beboeren føler sig hjemme. Blunt og Dowlings definition på hjemmet viser, at analysen kræver svar på, hvilke steder, der har betydning for beboernes følelse af at høre hjemme. Gennem en analyse af deres færden i dagligdagen, håber jeg på at kunne finde mønstre der belyser, hvor beboernes følelse af *hjem* er forankret.

8.4 Hjemmet i relation til samfundet

Den historiske tid kræver opmærksomhed i en rytmeanalyse, da denne har haft en afgørende indflydelse på at forme steder. Lefebvre fremhæver, at tid og sted er forbundet med hinanden, og ikke skal studeres uafhængigt af hinanden:

“This issue of space and time is important, for here, perhaps above all, Lefebvre shows how these issues need to be thought together rather than separately. For the English-speaking audience of his works it equally shows how a non-linear conception of time and history balanced his famous rethinking of the question of space.” (Lefebvre 2004:vii).

Der forekommer mange gentagelser og reproduktioner i hverdagens rytmer, som ikke umiddelbart ser ud til at ændre sig: *“Nutiden har det med at efterligne (simulere) til dét punkt, at den ligefrem tager fejl af sig selv som fortiden. Et portræt, en kopi, noget dobbelt, et faksisme osv. gør at fortiden overlever gennem introduktionen af rytmer (en tid).”* (Egen oversættelse Lefebvre 2004:23). Over tid sker der dog store samfundsmæssige forandringer, selvom disse ikke umiddelbart er til at få øje på, men som faktisk har indflydelse på måden vi bor og indretter os på. Netop derfor er det vigtigt at have et kritisk blik på faste strukturer, traditioner og normer, da disse altid har potentiale til at se anderledes ud end de gør i dag. *Rummets repræsentationer* er som tidligere redegjort for, formidlet af planlæggere og andre aktører, der har indflydelse på *“(...) hvordan der leves i rummet og hvad der opfattes ved dét, der er produceret”* (Lefebvre 1991:38 egen oversættelse,). Rummets repræsentationer hænger derfor sammen med dominante-dominerende rytmer samt lineære rytmer, der er med til at styre menneskelig adfærd. Helt konkret betyder dette, at ved at få øje på dominerende, lineære eller fiktive rytmer i hjemmet, er det muligt at forstå, hvordan magtstrukturerer påvirker livet i hjemmet. Det kan både være magtstrukturer i samfundet såsom det politiske felt, eller arbejdspladser, der påvirker livet i hjemmet ud fra regler, mødetider, opgaver,

rammesætning osv. Men det kan også være magt mellem mennesker i hjemmet, hvis det viser sig, at nogle rytmer har en dominerende karakter, i forhold til at styre de andre rytmer i hjemmet.

8.4 Hvorfor et forandringsperspektiv?

Lefebvre påpeger desuden vigtigheden i, at man bringer perspektiver på, hvordan der kan indlejres nye rytmer. Disse nye rytmer kan bringe samfundsmæssig forandring (Lefebvre 2004:14). Dette virker umiddelbart som et stort krav at stille for en enkelt undersøgelse. Som tidligere nævnt, går kritikken i hjemforskningen også på, at der skal bringes et forandringsperspektiv. Hertil kan man så spørge: Hvordan skaber man en forandring i hjemmet, og samtidig en samfundsmæssig forandring? For at kunne svare fyldestgørende på dette, inddrages to eksempler der viser, hvordan et forandringsperspektiv ser ud i andre rytmeanalyser.

Siew-peng Lee viser i *'Ethnography in Absentia'*, hvordan indlejring af nye rytmer har ændret livet til det bedre for ældre migrantarbejdere (Lee 2016). I Lees undersøgelse havde migrantarbejderne det tilfælles, at de var pensionerede restaurantejere, hvis børn og svigerbørn nu drev familierestauranten. De ældre havde i en periode boet hos deres børn og svigerbørn efter endt arbejdsliv men grundet boligens størrelse var de ældres døgnrytmer uhensigtsmæssigt påvirket af børn og svigerbørns arbejdsliv. Af denne grund måtte de fraflytte og bo sammen med andre migrantarbejdere i samme situation. Lee fandt med metoder inspireret af rytmeanalysen ud af, at de forstyrrede døgnrytmer blot var en undskyldning for at flytte fra sine børn og svigerbørn. Deres bofællesskab med børn og svigerbørn havde været anstrengt, og dette var den egentlige årsag til fraflytningen. De havde muligheden for at genoptage et normalt cyklisk søvn mønster, men dette gjorde de ikke og Lee fandt herigennem ud af, at det ikke var tidsrytmer, der var årsag til deres mistrivsel, men derimod stedets rytmer og energien i hjemmet (Lee 2016:264). De var glade, fordi den fysiske forandring forbedrede deres muligheder for selvstændighed. Tid, sted og energi gennem det sociale liv, var i harmoni (ibid.).

Lees rytmeanalyse er et godt eksempel på, hvordan man som rytmeanalytiker kan spotte forandringspotentialer, ud fra menneskers rytmer i dagligdagen. Hun viser, at et

forandringspotentialer ikke behøver at indebære radikale ændringer, men blot kan være at få øje på uhensigtsmæssige mønstre i menneskers hverdag, som de måske ikke har set selv. Hun viser fordelen ved, at man som rytmeanalytiker, ser rytmerne på afstand i et andet perspektiv og kan komme med mulige forklaringer på eksempelvis mistrivsel. Jeg vil derfor på samme måde kunne fremlægge forandringspotentialer overfor beboerne, ved at få øje på mønstre eller vaner, som ikke virker gode for dem.

Et andet eksempel på et samfundsmæssigt forandringsspektiv bringes i Yi Chens artikel *'Walking With': A Rhythmanalysis of London's East End (Chen 2013)*. Yi Chen undersøger med rytmeanalysen, hvordan en praksis, som at gå, kan bruges til at belyse social transformation i en bestemt tidsperiode i slutningen af 1970'erne og starten af 1980'erne (Chen 2013:539,548) i Wapping, UK. Wapping undergik en social transformation på baggrund af fysiske forandringer ud fra centraliserede interesser om tiltrækning af investering i Greater London (Chen 2013:540). Gennem analyse af sin egen og andres gang-praksisser studerer Chen, hvordan det politiske og sociale er indlejret i byens materialitet (Chen 2013:534). Chen har fokus på sociale kategorier, såsom alder og køn og finder rytmiciteter i et temporalt-spatialt forhold. På den måde anvender hun rytmeanalyse til en politisk undersøgelse af gang-praksis (Chen 2013:539).

Ud fra Yi Chens analyse kan forandringspotentialer også være indenfor det politiske område. Hun viser i høj grad, at politiske beslutninger har en afgørende betydning helt ned på individniveau. Dette kan bruges til at kunne se en sammenhæng mellem familiens adfærd og politiske beslutninger, der kan forklare, hvorfor familien agerer på bestemte måder. I denne sammenhæng kan der igen laves en kobling til Covid-19 pandemien, hvor det politiske niveau kan have betydning for familiens rytmer i analysen. Hvis familier mistrives som følge af samfundsmæssige beslutninger, ligger der et forandringspotentialer i at kunne spotte disse sammenhænge og vurdere, hvad der skal til for at løse problemerne.

Ud fra deres rytmeanalyser, er det vigtigt, både at samle op på den enkelte beboers liv i hjemmet, såvel som hele husstandens liv i hjemmet. For den enkelte kan ændringer af hverdagens rytmer måske skabe forandring i deres liv, ligesom ændringer i husstandens rytmer, kan skabe forandringer for hele familien, bofællesskabet, døgninstitutioner, opholdssteder osv. Ligesom Lee viste i sin analyse, påpeger Lefebvre også, at rytmeanalysen

ikke behøver at bringe store direkte forandringer: *"Without claiming to change life, but by fully reinstating the sensible in consciousnesses and in thought, he [rytmeanalytikeren red.] would accomplish a tiny part of the revolutionary transformation of this world and this society in decline. Without any declared political position"* (Lefebvre 2004:26). Ud fra Lefebvres teori kan indlejringen af nye rytmer lede til samfundsmæssig forandring i et større perspektiv, som Yi Chens analyse er et godt eksempel på. Ved at skabe eller blot vise forandringspotentialer i menneskers mest private og intime sted, kan det tænkes at have gavn for hele samfundet, da alle steder er forbundet gennem tid og energi, som Lefebvre formulerede (Lee 2016:267).

8.5 Opsamling

Strategien for analysen er at have blikket rettet mod Lefebvres fokus på det komparative aspekt, som skal hjælpe med at få øje på rytmiciteter, ud fra en sammenligning af rytmecollagerne. Formålet er at forstå, hvordan rytmerne i samspil med hinanden skaber hjemmet, og påvirker dagligdagen fysisk og socialt. Hjemmet skal analyseres i forhold til individernes egne rytmer, i forhold til samspillet mellem Signes og Claes' rytmer, men også hjemmets rytmer i forhold til samfundet. Analysen skal desuden have blik for mulige forandringspotentialer, der kan bidrage til positive forandringer i livet hjemmet.

9. Analyse

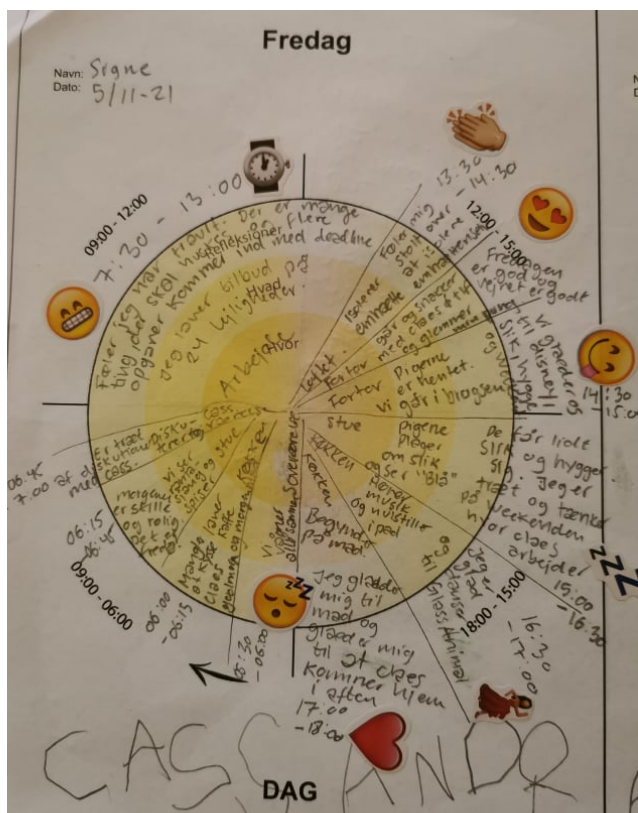
I dette kapitel afprøves Lefebvres rytmeanalyse i kontekst til casen. For at kunne besvare arbejdsspørgsmålet: *Hvordan fungerer en sådan oversættelse i praksis?* vil jeg benytte strategierne, som der blev argumenteret for i det forrige kapitel. Formålet er at belyse, om Lefebvres rytmeanalyse kan give et indblik i livet i hjemmet og teste om metoden skaber de bedste forudsætninger til formålet. Jeg vil forsøge at få øje på rytmiciteter ud fra en sammenligning af deres rytmecollager, da Lefebvre skriver, at rytmer kun er noget ud fra sin relation til andre rytmer. Kapitlet er struktureret således, at det begynder med et indblik i de forskellige typer af rytmer og rytmiciteter, der kan analyseres frem i hjemmet. Dernæst er fokus på, at de forskellige rytmer i hjemmet viser, hvordan Lefebvres to værker om triaden og rytmeanalysen komplimenterer hinanden. Herefter belyses et forandringspotentialer baseret på rytmiciteterne i hjemmet. Slutteligt bringes et fokus på, hvordan samfundets diskurser har en tydelig indflydelse på hjemmets rytmer. På baggrund af analysens resultater vil jeg i det efterfølgende kapitel diskutere og vurdere, om Lefebvre rytmeanalyse kan bringe interessante perspektiver frem omkring livet i hjemmet, og om rytmecollagerne er en fyldestgørende metode til formålet.

9.1 De cykliske rytmer

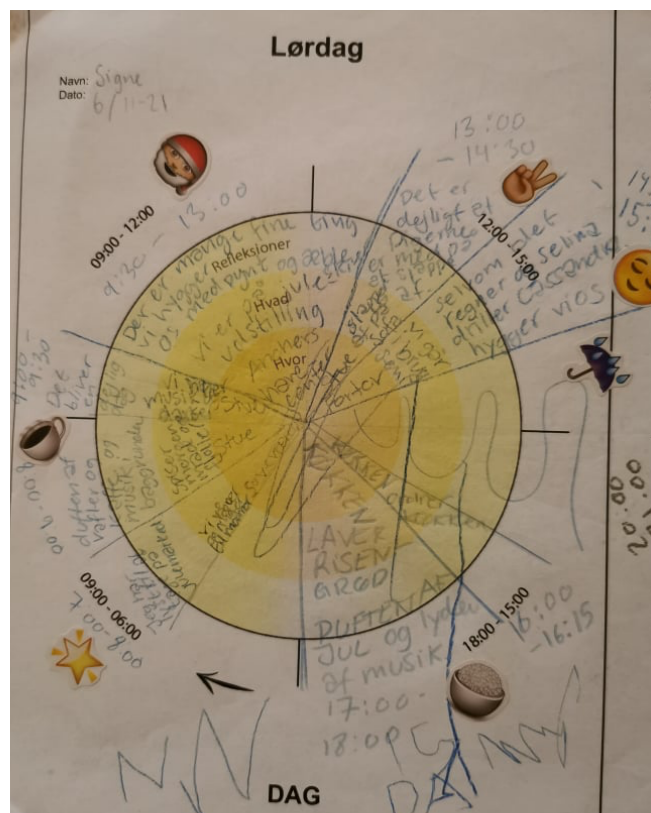
Som tidligere nævnt beskriver Lefebvre, at det kan være en fordel at begynde sin analyse med at lede efter bevægelser eller handlinger, der gentager sig. Når man sammenligner dagene med hinanden, er det familiens cykliske rytmer, der tydeligt træder frem. Disse rytmer beskriver Lefebvre som værende påvirket af naturens lovmæssigheder, såsom at familien sover om natten og er oppe om dagen. Det kan også være årstiderne, der kommer igen hvert år og styrer menneskers rytmer. De er cirkulære fordi de altid gentager sig, men aldrig på helt samme måde (Lefebvre 2004:9). Et eksempel, der kan fremhæves i den sammenhæng, er i Claes' rytmecollage, hvor han 'laver havearbejde og nyder solens stråler' midt i efteråret (Bilag 3.13). Som Lefebvre påpeger, er det nogle ydre faktorer, som vi mennesker ikke har kontrol over, men som giver os incitament til at gøre noget bestemt, såsom havearbejde i Claes' tilfælde, fordi vejret indbyder til det.

9.2 De eksterne rytmer

Ud over de cykliske rytmer så har tiden også en afgørende betydning i rytmecollagerne. Familien befinder sig i hjemmets forskellige rum på næsten samme tidspunkt hver dag. Som nævnt tidligere er tid en usynlig ekstern rytme. Aftensmaden laves næsten altid på samme tidspunkt hver aften, og derfor opholder de sig også i køkkenet mellem klokken fem og seks. Aftensmaden indtages i stuen mellem seks og syv (Bilag 4.1, 4.3, 4.13, 3,7, 3.19). Det interessante i den sammenhæng er ikke blot, at collagerne viser, at tidspunktet på dagen bestemmer familiens rytmer, da dette nok er tilfældet hos de fleste børnefamilier. Det interessante er, at selv om rytmerne er ens, ud fra tidspunktet på dagen, så optræder de aldrig på samme måde. Dette viser i praksis, hvad Lefebvres mener, når han skriver: (...) *‘there is always something new and unforeseen that introduces itself into the repetitive: difference’* (Lefebvre 2004:15). Denne foranderlighed i rytmerne, som Lefebvre fremhæver, kan ses, når man sammenligner nedenstående rytmecollager med hinanden. I bilag 4.1 har Signe klistret en træt emoji på sin rytmecollage om morgenen, når hun står op. Dette vidner om en hård morgen for hende, hvor hun er træt eller uoplagt. Dagen efter i bilag 4.3 skriver hun derimod *‘Vi vågner alle sammen op med manér, og jeg har lyst til at tage på julemarked’* samt *‘Duften af vafler og kaffe med musik i baggrunden’*. Her har hun klistret en stjerne på, som vidner om, at morgenen har været strålende for hende. Dette understøtter Lefebvres idé om, at vi mennesker gør mange af de samme ting styret af enten tid, arbejde eller fritid, men aldrig på samme måde, da rytmerne påvirker hinanden på forskellige måder (Lefebvre 2004:15).

Bilag 4.1

Bilag 4.3

9.3 Rytmiciteter

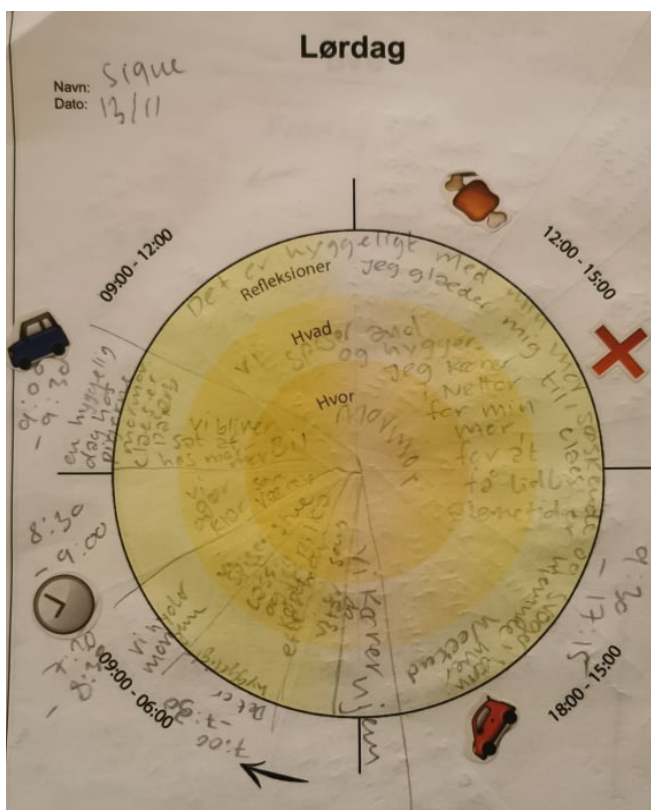
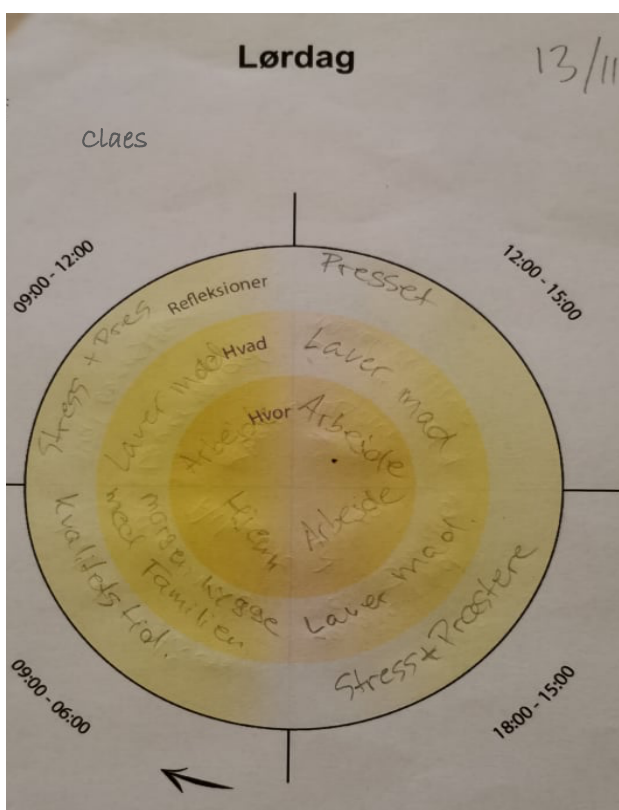
Når Lefebvre skriver, at rytmerne optræder forskelligt, så kan det på baggrund af de to ovenstående rytmecollager forklares ud fra, hvilken dag på ugen det er. Den morgen, hvor Signe følte sig træt eller uoplagt, var en fredag og altså en helt almindelig hverdagsmorgen med arbejde. Her kan man se, at hendes interne cykliske rytme som træthed disharmoniserer med de eksterne rytmer, som vækkeuret der ringer og signalerer, at hun skal stå op. Lefebvre karakteriserer denne form for rytmicitet som arrymi. Som tidligere nævnt er det, når rytmer spiller sammen på en uhensigtsmæssig måde, at der opstår konflikt imellem dem. Dagen efter, i bilag 4.3, var det lørdag, hvilket med stor sandsynlighed har haft indflydelse på, at denne morgen udspiller sig mere positivt for Signe. Her spiller rytmerne sammen på en fredelig måde og kan ses som den rytmicitet, som Lefebvre kalder for polyrytmi. Der er harmoni mellem de eksterne rytmer i hjemmet og Signes interne rytmer, der giver hende incitament til afslapning, fordi det er weekend og hun har fri. Det viser sig

ved, at Signe nu har tid og lyst til at tage på julemarked og hygge sig med sin familie. Det er selvfølgelig ikke altid sådan, at følelserne er negative i hverdagen og positive i weekenden, også her forekommer der tydelige forskelle. Men det er med til at tydeliggøre, hvad Lefebvre mener, når han på et abstrakt plan beskriver, at de samme slags rytmer optræder forskelligt, fordi rytmerne påvirker hinanden på kryds og på tværs.

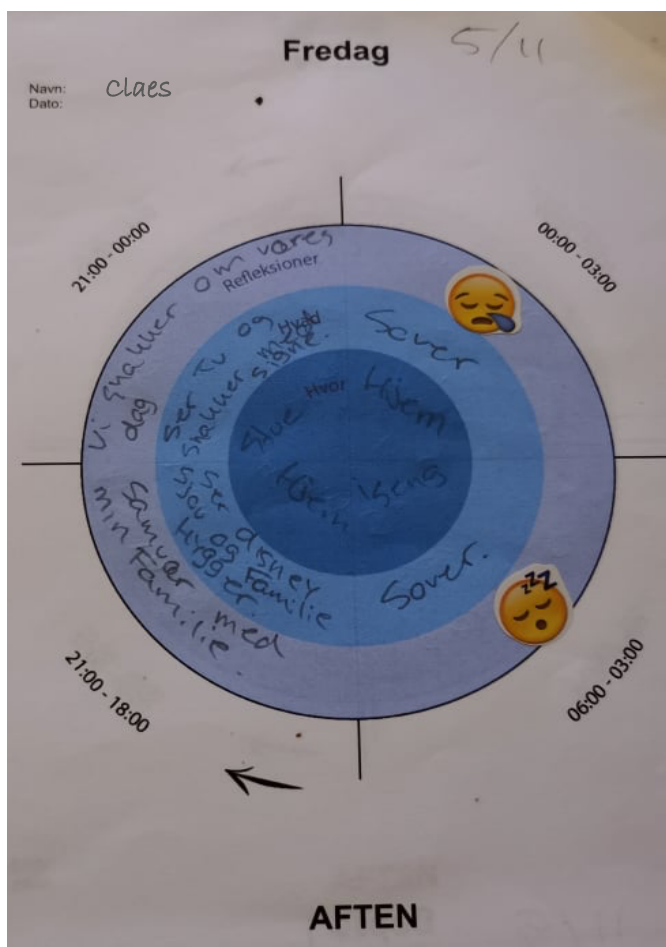
9.4 De lineære rytmer

I den forbindelse er det også relevant at vende blikket mod de lineære rytmer, som på samme måde har en påvirkning af de andre rytmer i hjemmet. Der er element af styring i disse rytmer, som er med til at begrænse kroppens egne rytmer. De kommer blandt andet til udtryk ved skole- og arbejdsgang, rammesætning og regler. At Signe og Claes er mere stressede om mandagen, kan være et udtryk for de lineære rytmer, der styrer, at de skal på arbejde, og børnene skal i børnehave/vuggestue. Lefebvre karakteriserer de lineære rytmer som en monoton menneskelig aktivitet, der er fastsat af strukturer i samfundet (Lefebvre 2004:9). De er synlige hos Signe når hun giver udtryk for at være 'lidt presset med barn syg og med travlhed på arbejde' (bilag 4.11). Dette kan opfattes som et krydspres, hvor pligter i hjemmet støder sammen med pligter på arbejdspladsen. Det er nok virkeligheden for mange at skulle tilpasse rutinerne i hjemmet ud fra de forventninger, som eksisterer udenfor hjemmets fire vægge. De lineære rytmer kan påvirke mennesker i en sådan grad, at de også fylder i privatlivet. Omvendt er det heller ikke urealistisk at forestille sig, at pligter og forventninger i hjemmet også kan fylde på arbejdspladsen. Fysisk kan man kun være ét sted ad gangen, men psykisk er det tydeligt, at man kan være begge steder. Arbejdslivet og privatlivet kan kolliderer på den måde, at et tilvalg af det ene, medfører et fravalg af det andet. Dette kan give mennesker dårlig samvittighed, som Signe viser i citatet ovenfor (Bilag 4.11). Også her er der arrymi mellem Signes lineære rytmer i form af hendes arbejde, og de eksterne rytmer i hjemmet i form af hendes datter, som er syg. Dette gør, at rytmerne er i konflikt med hinanden, fordi de påvirker Signes interne rytmer negativt.

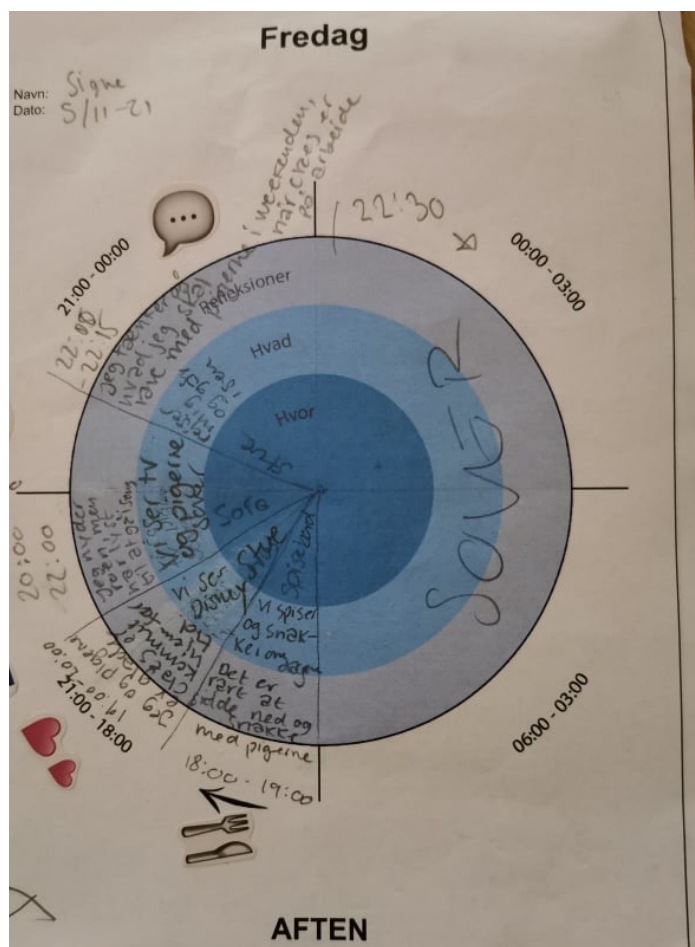
I rytmecollagerne nedenfor kan man også se, hvordan de lineære rytmer påvirker Claes, når 'han er på arbejde, laver mad og føler sig presset' samt har udfyldt 'stress+præstere' (Bilag 3.17). Ligesom det var tilfældet hos Signe, er rytmiciteten også her Arrymi.

De lineære rytmer optræder som dominante rytmer, der styrer hans interne rytmer på en uhensigtsmæssig måde. Claes udtrykker stress på sit arbejde, men hygge i hjemmet med sin familie i de fleste af sine rytmecollager. Hans skæve arbejdstider påvirker også Signe, hvor hun den samme dag, vist i bilag 4.17, har udfyldt 'Jeg glæder mig til, at Claes er hjemme hver weekend'. Claes' rytmer er tydeligt anderledes end resten af familiens, når man sammenligner deres rytmecollager. Der er et skævt mønster i hjemmet, der handler om, at når Signe og børnene har fri i weekenden, så er det der, Claes er på arbejde. Signe giver flere steder udtryk for, at hun savner ham, hvilket er tydeligt, når hun skriver: 'mangler at kysse Claes godmorgen' og 'glæder mig til at Claes kommer hjem i aften' (Bilag 4.1). Når Claes er

Bilag 3.2

Bilag 4.2

hjemme hos familien, så er det positive beskrivelser som 'morgenhygge med familien' og 'kvalitetstid' der går igen (Bilag 3.17). I bilag 3.2 skriver han 'ser Disney Sjøv og familiehygger' samt under refleksioner skriver han 'samvær med min familie'. Ved siden af Claes' collage, kan man se Signes, hvor hun på den samme aften på samme tidspunkt skriver 'vi ser Disney Sjøv', og 'jeg og pigerne er glade, Claes er kommet hjem før tid' (Bilag 4.2). Det er iøjnefaldende, at det konsekvent er negative ord, der bruges, når Claes er på arbejde, men positive ord, når han er hjemme hos familien. Claes udtrykker på ingen måde glæde ved sit arbejdet, hvilket gør kontrasten mellem hans arbejdsliv og privatliv stor. Hans arbejdssituation adskiller sig fra Signes, da hans rytmicitet arrymi virker til at være vedvarende, hvor den for Signe kun virker til at være det periodevist. Det er bemærkelsesværdigt, at ingen af dem virker glade for Claes' arbejde. I den forbindelse kan det undre, hvorfor Claes ikke forsøger at mindske denne arrymi, når nu hans arbejde ikke virker til at bringe nogen som helst form for glæde. Måske er svaret, at han ikke er klar over, at det påvirker ham og familien i så negativ grad, som det viser sig i rytme-collagerne. Måske

er det blot en uheldig periode med mere stress, end der plejer at være. Måske ved han det godt, og er allerede i gang med at lede efter et nyt arbejde. Uanset hvad, peger det i retning af et forandringspotentiale for Claes. Dette forandringspotentiale vender jeg tilbage til senere i analysen. I samme ombæring opstår der også en relevant metodisk pointe, hvor rytmecollagerne viser, at de har potentiale til at kunne synliggøre en uerkendt situation hos informanterne. Denne refleksion bliver belyst mere dybdegående i diskussionen i kapitel 10.

9.5 Samspillet mellem rytmeanalysen og triaden

Når Signe og Claes observerer, *hvor de er, hvad de laver, og hvordan de føler*, så giver det et indblik i, hvordan hjemmet produceres. Produktionen af rum er netop omdrejningspunktet i triaden, og ud fra en observation af deres rytmer er det muligt at se, hvordan de skaber hjemmet. På den måde er der flere overlap mellem rytmeanalysen og triaden, hvor de komplimenterer hinanden på den måde, at deres følelser og sanser både er interne rytmer i rytmeanalysen, men det er også det centrale i *det levede rum* i triaden. Man får indblik i det levede rum ud fra Signe og Claes' refleksioner i rytmeollagerne. Her giver de indblik i deres livsverden, som redegjort for indenfor den fænomenologiske tradition. Dette viser sig eksempelvis ved, at Signe observerer at 'humøret er højt, det er dejligt at være hjemme' (Bilag 4.7). Her tillægges hjemmet en særlig betydning, hvor hun giver udtryk for, at i sit hjem, føler hun sig godt tilpas. Et andet eksempel på det levede rum er, når Signe observerer 'duften af vafler og kaffe med musik i baggrunden' (vist i Bilag 4.3). Det giver en forståelse af, hvordan rummet påvirker det sociale liv i hjemmet, men også hvordan det sociale liv påvirker rummet. Alle disse sansemæssige indtryk, som Signe beskriver i hjemmet, er noget hun eller Claes selv påvirker, men hvor rammerne skaber mulighederne. Deres rytmer er med til at påvirke energien i rummet, som fortæller noget om, hvordan rummet produceres af dem. Lefebvre understreger, at det levede rum kan påvirkes af både negative samt positive forestillinger om steder. Dette må betyde, at de interne rytmer kan være med til at præge stemninger i rummet, som også har indflydelse på opfattelsen af det levede rum, hvilket kan ses, når Signe skriver 'er træt af at diskutere med Claes' (vist i bilag 4.1). Det er med til at vise rytmers dynamiske og foranderlige karakter, og at alting er et *øjebliksbillede*, som Lefebvre påpeger.

Deres spatiale praksis i hjemmet, er ligeledes synlig i rytmeollagerne, hvilket er et af momenterne i Lefebvres værk om triaden. Spatial praksis omhandler de valg, mennesker

træffer, når de bruger rummet på bestemte måder. I rytmecollagerne bliver Claes' spatiale praksis tydelig, når han eksempelvis sidder i stuen og ser Disney sjov sammen med familien. Dette har en positiv betydning for Signes interne rytmer, når hun skriver 'vi ser Disney Sjov, og jeg og pigerne er glade for, at Claes er kommet hjem før tid' (Bilag 4.2). Omvendt når Claes er på arbejde, og er der et fravær af hans spatiale praksis i hjemmet, så har dette en negativ indflydelse på både hans egne, samt Signes interne rytmer. Dette kan ses i bilag 4.2, når Signe skriver 'Jeg tænker på, hvad jeg skal lave med pigerne i weekenden, når Claes er på arbejde'. Her er det rytmiciteten *Eurytmi*, der er på spil, da Signes og Claes' rytmer har en afgørende relation til hinanden og tydeligt er afhængige af hinanden. Allerede inden Claes skal på arbejde, gør Signe sig overvejelser omkring, hvad hun og børnene skal finde på uden ham. Hans arbejde virker til at påvirke Signe, hvilket afspejler sig i afsavnet til Claes. Det kan derfor undre, at Claes har dette arbejde, når han også selv virker til at mistrives i det. I den forbindelse er det værd at nævne, at hans arbejde også har vist sig at give ham visse muligheder, såsom at kunne ordne haven og nyde solen på en helt almindelig hverdag, hvor mange andre går på arbejde. Claes må derfor gøre op med sig selv om fordelene ved hans arbejde opvejer for de negative konsekvenser. Hvis ikke de gør, bør han overveje at skifte arbejde. Hvis det positive derimod fylder mest, må han have fokus på at mindske den stress, han udtrykker i rytmeollagerne, og gøre noget aktivt for at få det godt på sit arbejde. Dette vil blive uddybet i næste afsnit.

9.6 Forandringspotentiale

I forbindelse med det tydelige forandringspotentiale hos Claes, som er blevet analyseret frem i det ovenstående, kan der trækkes tråde til *Rummets repræsentationer* i triaden. Dette moment handler om, at man foretager valg med udgangspunkt i dominerende samfundsskabte rammer. Lefebvre havde en overordnet interesse i at opdage, hvordan skjulte magtstrukturer påvirker mennesker i hverdagslivet. Det er en grundlæggende samfundsstruktur, at de fleste mennesker på den ene eller anden måde skal arbejde for at tjene penge. Lefebvre interesserede sig for kapitalismens magt, og beskriver den på følgende måde: "*It has often been said: 'Capitalism makes masters and slaves, the rich and the poor, the propertied and the proletariat'. This is not wrong, but it does not suffice for measuring the evil power of capital.*" (Lefebvre 2004:51-52). Her bliver hans marxistiske tilknytning igen tydelig ud fra hans blik på kapitalismens sociale slagside.

Lefebvres retorik sætter det på spidsen, men det er en interessant pointe, at presset fra arbejdslivet kan gøre folk stressede i hverdagen, hvis man ikke formår at balancere mellem privatlivet og arbejdslivet på en sund måde. Som tidligere nævnt har Signes givet udtryk for sin dårlige samvittighed overfor sin arbejdsplads, fordi hun var nødt til at være hjemme og passe sin syge datter. Til trods for dette, virker hun overordnet glad for sit arbejde og ser ud til at balancere fornuftigt mellem sit privatliv og arbejdsliv. For de fleste er det også uundgåeligt ikke at opleve stressede situationer på arbejdspladsen eller i hjemmet. Med det sagt, er der forskel på at være stresset i perioder og være stresset hele tiden på sit arbejde. Førstnævnte lader til at være tilfældet for Signe, hvor sidstnævnte snarere er tilfældet for Claes. Samtlige gange Claes er på arbejde, i de to uger han dokumenterer sin hverdag, er det beskrivelser som 'langtrukken dag med masser af snak', og 'vil bare hjem', han bruger (Bilag 3.1, Bilag 3.11). Lefebvre fremhæver, at man altid har mulighed for at skabe modstand og modrum (Lefebvre 1991:41-42). Derfor har Claes også mulighed for at skifte arbejde, og han har selv indflydelse på at vælge et job, som passer bedre ind i familiens rytmer. Når dagligdagens rutiner kører, er der højst sandsynligt mange mennesker, som ikke reflekterer over deres jobsituation. Ved at gøre Claes bevidst om, at hans arbejdssituation også påvirker Signe og generelt har en negativ indflydelse på hverdagslivet i deres hjem, får han muligheden for at kunne ændre denne rytme, så den passer bedre ind i familiens rytmer. Der er selvfølgelig begrænsninger, som består i, at mennesker skal arbejde for at tjene penge. Claes profession som kok kan gøre det vanskeligt for ham at ændre sine arbejdstider, da denne branche er kendt for at indebære aften- og weekendarbejde og for at være hård både fysisk og psykisk (Jakobsen & Ellerbæk 2010:36). Det er heller ikke sikkert, at løsningen for Claes blot er at få et arbejde, der indebærer mere arbejde i dagstimerne og mindre i weekenderne. Forandringen kan lige så vel indebære andre kollegaer, anden løn, anden chef eller noget helt fjerde. En mulighed er også at skifte til et andet fag, eller blive på sin nuværende arbejdsplads og i stedet få inkorporeret mere trivsel, eksempelvis ved at fokusere på de fordele, som hans arbejde også har vist sig at give ham. Det vigtige i denne sammenhæng er ikke at finde ud af, hvilken løsning der er den rigtige, da det kun er Claes selv, der kan finde frem til det. Det vigtige er, at Claes bliver bevidst omkring sin arbejdssituation og dermed får mulighed for at prioritere, hvad der er vigtigt for ham, så han kommer til at opleve mere trivsel og glæde i sit arbejdsliv.

9.7 Hjemmet i forbindelse med Covid-19 pandemien

Ligesom de fleste andre mennesker strukturerer Signe og Claes deres rutiner i hjemmet ud fra, hvornår de skal på arbejde, børnene skal i børnehave, om de har aftaler, og om de skal til arrangementer osv. Samfundets diskurser har en tydelig indflydelse på hjemmets rytmer, hvilket også kan ses i rytmecollagerne. Da de blev udfyldt, buldrede Covid-19 pandemien udenfor hjemmets fire vægge. Regler, retningslinjer og restriktioner, som er fastsat på et politisk niveau, har haft indflydelse helt ind i hjemmene. Det har været en praksis under pandemien, at smittede eller nærkontakter til smittede skulle i isolation i hjemmet, for på den måde bedre at kunne forebygge smittespredningen. Menneskers rytmer blev derfor forstyrret som følge af pandemien, hvilket kan ses, når Signe skriver 'den ene instruktørs datter er nærkontakt med en smittet, og derfor er vi hjemme' (Bilag 4.9). I triaden har Lefebvre en klar holdning til, at hjemmet skal sættes i kontekst til den samfundsstruktur, det er en del af. Han tegner et billede af, at hjemmet står i kontrast til byen. Jeg har tidligere argumenteret for, at hans holdning er et forældet syn på hjemmet, og at vi for længst har bevæget os væk fra dette syn, i takt med udvidelsen af hjemforskningen. Dog er der tendenser, som i kølvandet på Covid-19 vidner om, at dette måske ikke er helt sandt. Hjemmet blev for ham anset som et sikkert sted, som man trak sig tilbage til, væk fra samfundets onder. Under Covid-19 har Lefebvres definition på hjemmet vist sig igen at være aktuel. Hjemmet blev et symbol på det sikre sted at opholde sig, for at undgå den potentielle fare, der lurede i form af en virus 'ude i samfundet'. Dette gør dog ikke Blunt & Dowlings definition på hjemmet mindre relevant. De har ret i, at hjemmet konstitueres gennem den politiske verden, hvilket blev tydeligt under pandemien, ud fra de forskellige retningslinjer såsom forsamlingsforbud, afstand, nedlukninger osv., hvilket fik betydning helt ind i hjemmene. Alt i alt viser dette, at hjemmet er en foranderlig størrelse, som tydeligt er påvirket af, hvordan verden udenfor udvikler og forandrer sig. Disse pointer vil blive uddybet i det følgende kapitel, hvor jeg på baggrund af analysens resultater vil diskutere metodens styrker og svagheder.

9.8 Opsamling

Analysen viser, at en oversættelse af Lefebvres rytmeanalyse i praksis giver indblik i hverdagslivet i hjemmet. Hans teoriapparat giver nogle konkrete værktøjer til at kunne spotte forskellige rytmer i hjemmet. Dermed kan man bedre forstå, hvorfor mennesker agerer, som de gør i hjemmet, når forskellige rytmer påvirker hinanden på kryds og på tværs. Rytmeanalysen viser også, at menneskers rytmer i hjemmet i høj grad er struktureret efter deres rytmer uden for hjemmet. Selv når de er hjemme, viser deres interne rytmer at være påvirket af de lineære rytmer udenfor hjemmet. Ved at belyse rytmiciteterne har det været muligt at få øje på konfliktfyldte rytmer, som skaber et potentiale for forandring. Dette er i forhold til Claes' arbejde, som giver ham nogle skæve rytmer sammenlignet med resten af familiens. Hans arbejde har nogle negative konsekvenser for både hans egne, men også Signes interne rytmer. Hvis Claes får prioriteret, hvad der vigtigt for ham i hans arbejdsliv, kan dette skabe mere harmoni mellem rytmerne og bidrage positivt til den sociale dynamik i hjemmet. Triaden bidrager desuden til at forstå, hvordan rytmer opererer på forskellige niveauer i samfundet, og hvordan rytmer på et politisk niveau har indflydelse på rytmer i hjemmet og på rytmer inden i mennesker. Dette blev synligt i forbindelse med Covid-19 pandemiens påvirkning af rytmerne i hjemmet med aflyste aftaler for familien og mere tid tilbragt i hjemmet. Alt i alt viser analysen, at Lefebvres rytmeanalyse bidrager til at få øje på, hvordan forskellige rytmer er til stede på samme tid og samme sted, samt hvordan disse påvirker hinanden og former det sociale liv i hjemmet samt vores forståelse af hjemmet.

10. Metodisk diskussion

I analysen er Lefebvres teori afprøvet i kontekst til hjemmet. I dette kapitel diskuteres arbejdsspørgsmålet: *Hvad man kan lære om hjemmet samt om Lefebvres rytmeanalyse ved en sådan analyse?* For at svare på dette vil fokus først være på, at rytmecollagerne indebærer et ekstra informationslag om livet i hjemmet, som ikke var tænkt ind i metoden fra begyndelsen af. Dernæst diskuteres rytmecollagerens risiko for at blive til en selv-scenesættelse af informanternes liv, som kan skabe en mediering af livet i hjemmet. Slutteligt kastes der lys over metodens fordele ved, at den fungerer som et erkendelsesværktøj for informanterne, hvilket gør den interessant at afprøve i bestemte typer hjem. Slutteligt diskuteres metodens begrænsninger, hvilket vidner om, at der er et behov for yderligere forbedring samt afprøvning af metoden.

10.1 Rytmecollagerens ekstra informationslag

Analysen har vist, at Lefebvres rytmeanalyse giver en forståelse for, hvordan rytmer former hverdagslivet i hjemmet. Rytmecollagerne har skabt et godt grundlag for at kunne få øje på rytmer i hjemmet, ud fra det stærke visuelle overblik de giver over, *hvor* mennesker befinder sig i hjemme, *hvad* de laver samt *hvordan* de føler. Derudover bidrager rytmecollagerne med et ekstra informationslag om informanterne i forhold til, at detaljegraden i Signes og Claes' rytmecollager er væsentlig forskellig fra hinanden. Signe udfylder collagerne langt mere fyldestgørende end Claes gør. Dette kan være et udtryk for, at de har forstået opgaven forskelligt, men det kan også være et tegn på, at de er to forskellige typer, hvilket afspejler sig i måden de går til opgaven på. En væsentlig forskel imellem dem, er i forhold til, hvilke emojis de bruger. Dette bliver tydeligt, når Signe for eksempel har klistret et hjerte på, i forbindelse med, at hun savner Claes, eller når hun har sat en stjerne på der stråler, i hendes beskrivelse af, hvordan morgenen har været for hende (Bilag 4.1, 4.3). Hendes måde at bruge emojis på, bidrager med et ekstra lag af information bag beskrivelserne, hvor hjertet kan ses som et symbol på hendes kærlighed til Claes, hvilket tydeliggør hvorfor, hun savner ham så meget. Claes bruger emojis i langt mindre grad end Signe, og når han bruger dem, er det ofte emojis i form af genstande som viser en handling. Eksempler der kan nævnes i den forbindelse er, når han har klistret en bil på i forbindelse med, at han kører på arbejde, eller en emoji af mad i forbindelse med, at han og familien spiser aftensmad (Bilag 3.6, 3.7). Disse emojis bidrager

ikke med yderligere information, som ikke allerede fremgår af beskrivelserne. Alligevel får man en fornemmelse af, hvilke typer de er i forhold til, hvor eksplicitte emojis de bruger. Signes måde at bruge emoji på, kan være et udtryk for, at hun er vant til at bruge dem, når hun kommunikerer skriftlig, hvorimod det for Claes kan være et udtryk for, at det er mere fjernt at bruge. I Signes rytme-collager har emojis derfor vist, at de kan være et stærkt metodisk værktøj, der forstærker betydningen og følelserne bag beskrivelserne. Ud fra Claes' måde at bruge emojis på er det tydeligt, at de ikke er en naturlig udtryksform for alle mennesker, hvilket er værd at have i mente inden sin undersøgelse. Man kan derfor ikke forvente, at alle informanter kender til symbolerne, eller bruger dem på samme måde som Signe. Det kan være en fordel, at det er personer som bruger dem til hverdag i sms'er eller på sociale medier, da det derfor allerede er en del af deres kommunikationsform. Det kan desuden være en god idé at overveje, om de passer til den målgruppe, man undersøger, da man kan forestille sig, at de vil være mindre oplagt i en rytmeanalyse af pensionister på et plejehjem. På den ene side, kan en løsning være at instruere informanterne i brugen af emojis, hvis de ikke kender til symbolikken i forvejen. På den anden side kan man forestille sig, at det på trods af dette, stadig kan være svært for personer, hvis de aldrig før har brugt emojis. En tredje mulighed er at fjerne irrelevante emojis fra undersøgelsen, da det både kan gøre det mere overskueligt for informanterne at vælge imellem dem, samt være en måde at sikre sig, at de kun bruger de emojis, der udtrykker en bestemt følelse. I den sammenhæng er det relevant påpege, at interessante aspekter er kommet frem i dette speciale, ved at gøre det åbent overfor informanterne at bruge de emojis, som de har lyst til. På den ene side har dette medført, at der indimellem har været brugt emojis, som ikke har bidraget med yderligere information bag beskrivelserne. På den anden side kan Claes' sparsomme brug af emojis også være et udtryk for den stress, han beskriver i forbindelse med sit arbejde. Brugen af emojis kan muligvis have været en yderligere stressfaktor for ham, som viser sig ved, at han holder det til et minimum. Det er heller ikke urealistisk at forestille sig, at han slet og ret ikke har haft overskuddet til at deltage i undersøgelsen, hvis han i forvejen er stresset på sit arbejde. Pointen er, at det udsatte i form af få ord og emojis, er ikke nødvendigvis kun ugunstigt for en undersøgelse, da det i denne analyse har vist sig at kunne styrke troværdigheden bag beskrivelserne.

Ud over den tydelige forskel i brugen af emojis så bringer rytme-collagerne også et ekstra informationslag vedrørende børnene i hjemmet. Selvom de ikke har været en del af

undersøgelsen, så har de indirekte været det ved at tegne på rytmecollagerne. I et interview, ville man muligvis kun høre beskrivelser om børnene fra forældrene, men i dette tilfælde har børnene selv givet sig kende ved at tegne hen over Signes og Claes' rytmecollager (Bilag 4.1, Bilag 4.3). Selvom det ikke som sådan bringer relevante observationer i forhold til rytmerne, så øger det autenticiteten af undersøgelsen. Det er med til at vise uforudsigeligheden i hjemmet med børn, og det gør samtidig rytmecollagerne mere levende og billedlige. Man kan se for sig, at papirerne ligger fremme i stuen, og at børnene spontant kommer hen og tegner og bliver en del af undersøgelsen. Dette er med til at vise, at børnene er en vigtig del af livet i hjemmet, og at rytmecollagerne kan give en form for tilstedeværelse.

10.2 En mediering af virkeligheden i hjemmet

Dét at observationen udelukkende overlades til beboerne selv har tidligere været fremhævet som fordelagtigt for analysen. Informanterne får mere tid på egen hånd til at reflektere, inden de skriver deres observationer ned, hvilket kan tænkes at øge incitamentet til at turde dokumentere nogle af de sværere situationer i hjemmet. Dette kommer til udtryk, når Signe skriver 'er træt af at diskutere med Claes' (Bilag 4.1). På den baggrund viser rytmecollagerne, at de kan fungere som en slags dagbog, der giver plads til, at informanterne kan få afløb for deres frustrationer ved at skrive dem ned. Der er også eksempler, der tyder på, at det indimellem kan tangere at blive en selvscenesættelse af deres liv, for eksempel når Signe skriver 'duften af vafler og kaffe med musik i baggrunden' (Bilag 4.3). I den forbindelse opstår der et spørgsmål, om rytmecollagerne kan risikere at skabe en mediering af virkeligheden, og dermed give et upræcist billede af livet i hjemmet? Et argument til rytmecollagerens forsvar er, at alle metoder indebærer en form for mediering af virkeligheden, fordi den bliver gengivet gennem andres øjne. Hertil kan man så spørge: Er det så nogensinde muligt at sikre sig et sandt billede af virkeligheden, hvis der forekommer en mediering ved alle metoder? Svaret afhænger i høj grad af det videnskabsteoretiske perspektiv der anlægges, hvilket er forskelligt indenfor de to retninger i dette speciale. Indenfor fænomenologien forekommer der ikke en mediering af virkeligheden, da virkeligheden skal findes i Signes og Claes' forståelser af verden. Til trods for, at hjemmet eksempelvis skildres forskelligt af dem, er der ikke én forståelse, der er mere sand end den anden. Forskellige perspektiver bidrager blot til en nuanceret forståelse af virkeligheden set med fænomenologiske briller (Juul 2012:65). Indenfor kritisk realisme, er der derimod en objektiv virkelighed bag informanternes svar (Juul

2012:280). Svaret på spørgsmålet vil derfor være, at man kan risikere at få usande svar, hvis informanterne undlader at dokumentere vigtige begivenheder, eller lyver omkring virkeligheden. I dette speciale skinner den kritiske realisme igennem ontologisk, og fænomenologien skinner igennem epistemologisk. Det gør den fordi, der ontologisk er en tro på, at der findes en objektiv virkelighed i hjemmet, som metoden har til formål at komme så tæt på som muligt. Dette er dog udelukkende baseret på informanternes erkendelser omkring livet i hjemmet, hvorfor fænomenologien er fremtrædende epistemologisk. Det er udelukkende informanterne der afgør, hvor stort et indblik de ønsker at give omverdenen i deres hjem. Argumentet for, at specialets ontologi er kritisk realistisk er, at selvom visse begivenheder ikke bliver dokumenteret af informanterne, så har de alligevel fundet sted i hjemmet, men bliver ikke belyst. Rytme-collagerne har haft til formål at kombinere disse to videnskabsteoretiske retninger, ved at lade informanterne være observatøren og forskeren være rytmeanalytiker. På den måde er empiriindsamlingen udelukkende baseret på informanternes livsverden, og fortolkningsarbejdet er udelukkende baseret på rytmeanalytikerens evner til at få det fulde øieblik over den sociale dynamik i hjemmet.

I den forbindelse er det relevant at påpege, at rytme-collagerne indebærer en risiko for, at der kan opstå misforståelser mellem observatørens hensigt og rytmeanalytikerens fortolkning, samt at vigtige observationer der er skrevet ned, bliver visket ud igen af informanterne. Dette er ulemper ved at overlade observationen til informanterne samt at det hele er skrevet ned i hånden. Det betyder, at det kan ændres igen, at det kan ende med kun at være de positive observationer, der står tilbage på papiret. Her er det selve spontaniteten i svarene, som udebliver fra rytme-collagerne, hvilket leder tankerne hen på interviewet som metode. I den forbindelse opstår der et spørgsmål vedrørende, om interviewet havde været et godt supplement til rytme-collagerne? Med interviewet ville man have haft mulighed for at kunne stille uddybende spørgsmål og mindske eventuelle misforståelser. De fleste rytmeanalytikere har også tidligere brugt interviewet til empiriindsamling, hvilket vidner om, at denne er et godt valg. Med interviewet ville det desuden have været muligt at vende tilbage til informanterne og fremlægge de forandringspotentialer, man har fundet, ud fra deres rytmer i hjemmet. Interviewet vil dog ikke på samme måde som rytme-collagerne kunne give et overblik over rytmerne ud fra en længere tidsperiode. Det ville i højere grad give et øjebliksbillede af livet i hjemmet. Rytme-collagerne kan i højere grad vise hjemmet, som både et foranderligt sted, men også et

sted med traditioner og vaner, der kommer til udtryk år efter år. Desuden er det ikke nærliggende at tro, at interviewet på samme måde vil kunne vise, hvornår og hvordan rytmer ændrer sig når det sker, for her er det vigtigt at belyse hjemmets rytmer over en længere tidsperiode for at kunne forstå hvilke begivenheder, der påvirker hjemmets rytmer. Et eksempel på dette er i forbindelse med Claes' arbejde. Med interviewet som metode, er det langt fra sikkert, at man ville have fået øje på, hvor dårligt Claes' havde det med sit arbejde. Det ville ikke nødvendigvis blive nævnt i interviewet, da det ville kræve, at Claes var bevidst nok omkring sin arbejdssituation til at kunne fortælle åbent om den. Med det sagt, er det muligt, at hans arbejdssituation var blevet nævnt i forbindelse med et interview, men pointen er blot, at med rytmecollagerne, kan negative mønstre komme frem uanset om informanterne er bevidste omkring dem eller ej. Gentagelserne i observationerne taler for sig selv og viser, hvordan informanterne har det, ud fra deres daglige dokumentationer omkring hverdagen. Derfor blev det også tydeligt, hvor alvorligt det stod til med Claes' arbejdssituation, fordi det i samtlige rytmecollager var negative beskrivelser i forbindelse med hans arbejde. Interviewets styrke ligger snarere i, at agenten kommer mere i spil med mulighed for at kunne vende tilbage med uddybende spørgsmål, og dermed mindske misforståelser. På den baggrund må svaret være, at interviewet er en oplagt metode, som et supplement til rytmecollagerne. Med et interview i hjemmet, får man mulighed for også at kunne dufte, se, føle og iagttage rytmerne, når de spontant opstår, udspiller sig og forsvinder igen. Da interviewet også er blevet brugt i mange rytmeanalyser før, lå der en interesse i at afprøve en anden metode, for at se om denne også kunne fungere i samspil med Lefebvres rytmeanalyse. Det har rytmecollagerne vist at gøre på den måde, at man undgår at indtræde hjemmet fysisk, men i stedet lader beboerne observere og dokumentere deres hverdag, hvorfor man stadig får adgang til rytmerne. Brugen af den ene metode udelukker ikke den anden, og derfor er det en oplagt mulighed at kombinere interviewet med rytmecollagerne, da de kan komplementere hinandens svagheder. På den måde kan man både få et indblik i rytmerne over en længere tidsperiode, få mulighed for at stille uddybende spørgsmål, mærke stemninger i hjemmet ud sin fysiske tilstedeværelse samt have mulighed for at vende tilbage med de forandringspotentialer, man har fundet.

10.3 Rytmecollager som et erkendelsesværktøj

Rytmecollagerne har vist, at de kan være et erkendelsesværktøj, fordi de gør det muligt at opdage forandringspotentialer i hverdagslivet rytmer. Dette viser, at metoden går hånd i hånd med Lefebvres rytmeanalyse, da et vigtigt formål med en rytmeanalyse netop er at kunne spotte forandringspotentialer. Hvis informanterne er indstillet på at gå ærligt til rytmeollagerne, så får man som rytmeanalytiker mulighed for at kunne give noget tilbage til dem, som kan skabe positive forandringer i deres liv. På den ene side, kan man overveje at fortælle informanterne omkring dette inden undersøgelsen, da det kan være med til at øge motivationen til at svare ærligt i rytmeollagerne, hvis de ved, at det kan være til gavn for dem selv. På den anden side er det ikke sikkert, at analysen bringer forandringspotentialer, hvilket taler for ikke at involvere informanterne, da man kan risikere at komme til at love for meget. Samtidigt kan det muligvis komme til at virke som om man leder efter rytmer, som kræver en forandring, hvilket kan opfattes normativt af informanterne. Uanset hvor meget man inddrager informanterne om formålet inden, så kan rytmeollagerne helt af sig være en øjenåbner for dem. Det kan det på baggrund af, at informanterne dokumenterer deres hverdag over en længere periode, og derfor er det realistisk at forestille sig, at de undervejs selv får blik for forandringspotentialerne.

I denne analyse har forandringspotentialerne ikke frembragt banebrydende viden om hjemmet som forskningsfelt, hvilket heller ikke har været formålet med specialet. Formålet har været at metodeteste for finde ud af, om Lefebvres rytmeanalyse virker til i kontekst af hjemmet. Hjemmet er et svært sted at få adgang til, men med Lefebvres rytmeanalyse i kombination med rytmeollagerne, er det muligt at opdage, hvordan små ændringer af rytmer, kan gavne en hel husstand. Derfor må der være potentiale for, at denne metode også kan være gavnlig i andre hjem. Det er især med tanke på, at der forekommer en metodisk styrke, der handler om at kunne få indblik i hjem, som ellers er et forholdsvis lukket felt. I den sammenhæng er det interessant at se på, hvor langt metoden rækker inden for feltet. Kan den eksempelvis give et større indblik i at opdage konflikter af mere alvorlig karakter i hjemmet og samtidig hjælpe disse familier? Et relevant emne i den forbindelse kunne være at undersøge Covid-19 pandemiens negative konsekvenser i de danske hjem. I takt med, at vi har opholdt os mere i hjemmet under pandemien, har dette medført flere voldsepisoder, et

øget alkoholmisbrug og generelt mere mistrivsel i hjemmet. Rasmus Kjeldal, der er direktør for børns vilkår, beskriver det på følgende måde:

"For nogle har mistrivsel rod i, at de er eller har været udsat for omsorgssvigt eller overgreb. For andre handler det om, at de har svært ved at finde tilbage til fællesskaberne. De føler sig alene, selvom de nu kan møde fysisk op i skolen. Vi står med andre ord med et stort opsamlingsarbejde, som vi skal have fuldt fokus på." (Kjeldahl 2021).

Dette opsamlingsarbejde, som bliver fremhævet i citatet, kunne være interessant at belyse med rytmeanalysen. På ene side er der et tydeligt potentiale i, at metoden og teorien vil kunne hjælpe med disse problemer i hjemmet ud fra et dybere indblik i, hvilke rytmiciteter, der forårsager problemerne i hjemmet. På den måde kan man blive klogere på, hvilke forandringer der skal til, for at familier kan få det godt igen. På den anden side er det generelt svært at få adgang til hjem, hvilket højst sandsynlig kun gør det sværere, når hjemmet rummer alvorlige problemer. Det er vanskeligt, fordi det kræver, at informanterne har lyst til at åbne op for omverdenens indblik i konflikterne, og at de har mod på at sætte ord på, hvordan de har det. Det er ikke til at sige på forhånd, hvorvidt det er muligt at kunne få adgang til hjem med alvorlige problemer, såsom overgreb eller omsorgssvigt, eller om problemerne overhovedet ville blive dokumenteret i disse hjem. Det er forsøget værd, da metoden rummer et stort potentiale i forhold til at kunne spotte rytmer i hjemmet, som viser mistrivsel eller ensomhed, og frembringe forandringsperspektiver, der kan hjælpe disse mennesker. I sådan en undersøgelse kan man forestille sig, at det kan være svært at sidde ansigt til ansigt med et fremmed menneske, hvorfor rytmecollagerne højst sandsynligt er en mere oplagt metode end interviewet. På den måde undgår informanterne at skulle italesætte svære situationer i hjemmet, og kan i stedet dokumentere det hele skriftligt. I denne sammenhæng kan man overveje, om emojis vil være et brugbart metodisk værktøj. På den ene side vil dette kunne øge informanternes incitament til at turde udtrykke sig, fordi de får mulighed for at vise deres følelser gennem symboler. På anden side viser emojis ikke nuancerne i menneskers sindstilstand, og kan på papiret fremstå som 'enten/ eller' perspektiver. Enten viser informanterne, at de er glade, kede af det, eller trætte og intet derimellem – Dette kan være problematisk, da der forskel på eksempelvis at være trist i en periode, eller på at være deprimeret, hvilket kan være svært at skelne fra hinanden ud fra én emoji, der ser ked ud af

det. På den baggrund må det vurderes, at emojis fungerer bedst, når de understøttes med beskrivelser fra hverdagen. Det er realistisk at forestille sig, at der kan opstå misforståelser mellem informant og forsker, hvis symbolerne ikke bliver uddybet. Her er det relevant at teste brugen af emojis i flere undersøgelser for at blive klogere på, hvordan man undgår misforståelser af ikonernes betydning mellem informant og forsker. I kombination med enten rytme-collagerne eller interviewet, kan man i højere grad få fornemmelsen af, hvilke typer informanterne er, og kan bedre forstå symbolernes betydning.

Som tidligere nævnt påpeger Lefebvre, at når samfundsstrukturer ændrer sig, så har dette indflydelse på hverdagslivets rytmer. Omvendt kan perspektiver på, hvordan der kan indlejres nye rytmer i hverdagslivet, også bringe samfundsmæssig forandring. Det ovenstående eksempel ville netop kunne gøre dette, hvis man fik adgang til konfliktfyldte hjem, bragt problemerne til overfladen, samt fundet forandringspotentialer, der kunne gøre en positiv forskel for disse familier. Dermed kunne trivslen i samfundet øges, hvis metoden kunne overføres til flere slags hjem. Det interessante ved rytmer er, at de er der for alle mennesker i alle hjørner af samfundet. Dette gælder også ændringer i rytmer, der uden undtagelse medfølger ændringer i livets faser. Stedet forandres når menneskets rytme forandres og således er der en uundgåelig rytme i livsforløbet, i samfundet, og alle steder forbundet gennem tid og energier, som Lefebvre formulerede. I den sammenhæng kunne det ligeledes være interessant at afprøve metoden i atypiske hjem, som eksempelvis fængsler. Her ville man kunne teste metoden i forhold til, hvilken indflydelse det har på menneskers rytmer, at de bor et sted under tvang, med strukturerede hverdagsrutiner, som er begrænset til hjemmet. Ville man kunne lære noget nyt omkring hverdagslivets rytmer og rytmiciteter, når der forekommer et synligt magtperspektiv mellem samfundet og de indsatte? Har disse mennesker en hjemfølelse, når de bor i et fængsel, som både er et sted forbundet med straf, men også forbundet med et hjem? Hvis metoden på samme måde her, ville kunne fungere som et erkendelsesværktøj for indsatte i fængsler, er der potentiale for, at den ville kunne indlejre nye rytmer for dem, og skabe positive forandringer både for dem selv, men også for samfundet.

I samme ombæring kan man også forestille sig, at metoden er interessant at teste i forhold til, om den også ville kunne gøre hverdagen nemmere for unge, der bor på døgninstitutioner. For det første ved at finde disharmonier i deres relation til hjemmet gennem rytmeanalyse,

for det andet at understøtte rytmeanalysen med viden fra relevante videnskaber og for det tredje at bruge den samlede viden i konkrete tilfælde hos unge, på flere forskellige døgninstitutioner. Metoden har potentiale til at kunne fungere i mange forskellige sammenhænge og kan tilpasses mange forskellige typer af mennesker.

I den sammenhæng kan man overveje, om der er nogle tænkelige hjem, eller nogle bestemte typer mennesker, hvor metoden højst sandsynlig ikke ville fungere?

Der er åbenlyse begrænsninger ved rytmecollagerne som metode, som eksempelvis indebærer, at den ikke er aktuel til blinde eller til personer, som ikke kan læse eller skrive. Her ser man tydeligt en metodisk forskel mellem interviewet og rytmecollagerne, da interviewet i denne sammenhæng ville være helt oplagt at bruge. Lige omvendt ser det ud i en rytmeanalyse af stumme. Her er der en tydelig begrænsning ved interviewet, hvor rytmecollagerne vil være et stærkt metodisk valg. Derudover kan der være barrierer ved rytmecollagerne indenfor forskellige kulturer, hvor informanterne eksempelvis kun taler sit modersmål. Derudover kan de have en væsentlig anderledes kønsopfattelse eller samfundsopfattelse end de typiske vestlige. Dermed ikke sagt, at metoden er umulig at anvende, men i en sådan sammenhæng er det vigtigt at have in mente, at forandringspotentialerne skal være realistiske og møde mennesker, der hvor de er. Der kan være nogle rytmer, hvor man som rytmeanalytiker opfatter disse som værende oplagt at ændre på, ud fra sit eget værdisæt og verdensbillede. Dette er med risiko for, at man bliver blind overfor de kulturelle forskelle, der imellem forsker og informant. Hvis man udelukkende ser forandringspotentialerne ud fra sit eget ståsted, ser man ikke informanterne i øjenhøjde og har ikke blik for, at disse rytmer måske fungerer godt indenfor deres kultur. Her handler det om at kunne balancere på en knivsæg. På den ene side, skal man ikke være bange for at udfordre andres opfattelser, hvad end det er køn, religion eller noget helt tredje. På den anden side, skal man gøre det på en måde, så man ikke kommer til at fremstå belærende i informanternes øjne. Det er vigtigt, at man som rytmeanalytiker ikke er overbevist om, hvad der er rigtig og forkert for den familie man undersøger. Rytmecollagerne kan i denne sammenhæng også være et anerkendelsesværktøj, hvor man kan lære noget nyt om hjemmets rytmer, eksempelvis indenfor andre kulturer, hvor man anerkender menneskers forskellighed. Dette leder tankerne hen på fænomenologien, da det er relevant, at man forsøger at forstå verden ud fra informanternes optik, men samtidigt bringer sine egne værdier og holdninger i spil, med respekt for forskelligheden.

Der er således et behov for yderligere afprøvning af metoden i forhold til at afdække, hvad den kan og ikke kan i forskellige typer hjem. I samme ombæring kan metoden udvikles yderligere, således at den kan bruges i et større omfang, end den kan i dag. Ud fra erfaringerne i dette speciale, kan en forbedring være at ændre formen på rytmecollagerne, således at rytmecollagerne kan udfyldes elektronisk i form af en App. På den måde undgår man, at informanterne smider papirerne væk, spilder kaffe på dem, eller at der opstår en irritationsfaktor ved, at de ligger og flyder i hjemmet. Informanterne vil på den måde kunne få mulighed for at udfylde rytmecollagerne hvor som helst, når som helst; hvis dette kunne gøres på mobilen eller over computeren og dermed kunne gøre på farten eller på toilettet. Måske havde dette givet Claes mere fleksibilitet i en stresset hverdag, med større mulighed for at få udfyldt rytmecollagerne. Det ville muligvis gøre metoden mere brugervenlig, forudsat at informanterne har en mobiltelefon og kan betjene digitale enheder. Denne elektroniske version henvender sig derfor i højere grad til den yngre del af befolkning, hvorfor papirformen fortsat kan tænkes at appellere til den ældre del af befolkningen. Hvis det yderligere var muligt for informanterne at kunne indtale deres hverdagsrutiner i mobilen, og dermed undgå at skrive det ned, ville metoden sågar kunne omfatte blinde og analfabeter. Dette er blot nogle eksempler på, hvor der plads til metodiske forbedringer, således at den kan være brugbar i flere typer hjem og kan anvendes af flere typer mennesker.

Diskussionen har vist, at rytmecollagerne er en brugbar metode i en rytmeanalyse af hjemmet. Den kan både fungere som et erkendelsesværktøj, bidrage med et ekstra informationslag om informanterne, samt gøre det muligt at kunne spotte forandringspotentialer. Dette er på baggrund af rytmecollagerne overblik over gentagelserne af rytmerne i hjemmet, ud fra en længere tidsperiode. Samtidig har diskussionen vist, at metoden kræver yderligere afprøvning i flere slags hjem for at blive klogere på, hvad man ellers kan lære om hjemmet ved brug af Lefebvres rytmeanalyse. Dette er for at få svar på uafklarede aspekter i forhold til om metoden også er brugbar i andre typer hjem såsom fængsler, konfliktfyldte hjem, døgninstitutioner osv. Ved at teste metoden yderligere, kan man få et dybere indblik i dens styrker og svagheder og dermed blive ved med at få blik for, hvor der kan laves forbedringer, således at der er potentiale for, at den kan forbedre livet for flere mennesker, i forskellige slags hjem.

11. Konklusion

Dette speciale viser, at det er muligt at lave Lefebvres rytmeanalyse i hjemmet, og at der er potentiale for, at metoden kan bringe ny viden frem i forskellige slags hjem i fremtiden. Nysgerrigheden opstod ud fra to aspekter: For det første, at der ikke er grænser for, hvad Lefebvres rytmeanalyse tidligere har været brugt til at undersøge, og derfor ikke grænser for, hvad den kan være med til at undersøge i fremtiden. For det andet: At viden om hjemmet er begrænset, fordi hjemmet er et svært sted at få adgang til. Ud fra disse aspekter opstod interessen for at udvikle en metode, der kunne gøre det muligt at overføre Lefebvres rytmeanalyse til hjemmet. På den baggrund blev rytmecollager udviklet til formålet, og de har vist sig at kunne overvinde nogle af de barrierer, der er ved at indtræde i hjemmet, som er et følsomt og privat rum. Lefebvres værker om rytmeanalyse samt triaden danner rammen om specialet ud fra en grundlæggende teoretisk forståelse af, hvordan rytmer former hverdagslivet samt producerer rummet. Metoden understøtter derfor Lefebvres ideologiske tanker, fordi den gør det muligt at få øje på konkrete forandringspotentialer baseret på den respektive families rytmer og rytmiciteter, som er analyseret frem i rytmecollagerne. Desuden er det kommet frem, at forståelsen af hjemmet ændrer sig i takt med, at samfundet ændrer sig. Lefebvres syn på hjemmet 'som et sikkert sted væk fra samfundets onder' var tidligere et forældet syn indenfor hjem-forskningen. Ikke desto mindre har hans syn på hjemmet vist sig igen at være aktuel i forbindelse med covid-19 pandemiens indtog i samfundet. Dette bekræfter Lefebvres idé om, at rytmer opererer på forskellige niveauer i samfundet og påvirker hinanden på kryds og på tværs. Ydermere viser metoden, at den har visse begrænsninger, hvorfor interviewet er oplagt som en supplerende metode. Generelt kræver metoden at blive testet mere, for at man kan blive klogere på, hvad den kan og ikke kan inden for feltet. I den forbindelse kan metoden udvikles og forbedres, således at den kan favne bredere, end den kan i dag. Med det sagt, rummer metoden allerede nu et stort potentiale for at kunne overføres til flere slags hjem, også de mere atypiske. Fordelen ligger blandt andet i, at metoden har vist at kunne fungere som et erkendelsesværktøj for mennesker, hvorfor der er potentiale for at bringe skjult viden frem til overfladen. Flere skjulte perspektiver på livet i hjemmet kan bidrage med nuancerede forestillinger omkring hjemmet inden for hjem-forskningen. Hvis den bliver anvendt i et større omfang, kan den desuden skabe positive forandringer for flere

mennesker, hvilket generelt kan have en positiv effekt på hele samfundet. Dermed kan metoden være med til at imødekomme behovet for ” (...) *at samfundsmæssige problemer bør belyses og løses ud fra analyser af hjemmet, men ikke bliver det*” (Winther 2021:59).

Litteraturliste

Ahmed, S. & Haag, M. (2017). Emoji – What is Their Purpose? A Study of Effective Communication on Facebook. *Department of Strategy and Management, Business School, University of Bedfordshire, Luton, UK*

Blunt, A. & Dowling, R. (2006). Setting up Home: An introduction. Kap 1 I: *Home*, Kap. 1 pp 1-30: Routledge

Blunt, A. & Varley A. (2004). Introduction Geographies of home. *Cultural geographies 2004 11: 3–6*

Borch, C., Bondo, K.H, & Lange, A.-C. (2015). Markets, bodies, and rhythms: A rhythmanalysis of financial markets from open-outcry trading to high-frequency trading. *SAGE Vol. 33(6) 1080–1097*

Borden, L. (2019). Movements without words: An intersection of Lefebvre and the urban practice of skateboarding. Kap 19 I: Leary-Owhin, E. M. McCarthy, P. J. *The Routledge Handbook of Henri Lefebvre, The City and Urban Society: Routledge*

Brickell, K. (2012). 'Mapping' and 'doing' critical geographies of home. *SAGE 36(2) 225–244*

Campbell, N. (2019). Rhythms, refrains and regionality: Learning from Kathleen Stewart. I:

Christiansen, S. L., & Gebauer, M. (2019). *Rhythms Now: Henri Lefebvre's Rhythmanalysis Revisited*.

Aalborg University Press

Chen, Y. (2013). 'Walking With': A Rhythmanalysis of London's East End. *Culture Unbound, Volume 5, 2013: 531–549*.

Edensor, T. Holloway, J. (2008). Rhythmanalysing the coach tour: the Ring of Kerry, Ireland.

Transactions - *Institute of British Geographers, 2008-10, 33 (4), p.483-501*

Gullestad, M. (1989). Hverdagsliv og kultur diskusion av begreper. Kap 1: I *Kultur og*

hverdagsliv. Oslo Universitetsforlaget AS

Hansen, A. (2013). *Rum, Neo-marxisme og forandring. Samfundsøkonom Lokaliseret d. 4.*

December på: <https://www.djoef->

[forlag.dk/openaccess/samf/samfdocs/2013/2013_4/samf_2013_4_3.pdf](https://www.djoef-forlag.dk/openaccess/samf/samfdocs/2013/2013_4/samf_2013_4_3.pdf)

Hansen-Buch, H., & Nielsen, P. (2012). Kritisk realisme. Kap. 8: I: Juul, S. & Pedersen, K. B.

(red.), *Videnskabsteori*. København: Hans Reitzels Forlag

Imrie, R. (2004). Disability, embodiment and the meaning of the home. *Routledge, 19 (5),*

p.745-763

Jakobsen, V. & Ellerbæk, L. S. (2010). *Løn- og arbejdsforhold for kvinder og mænd i Kokkefaget*. SFI - Det nationale forskningscenter for velfærd. Lokaliseret Oktober 2019 på:
<https://www.vive.dk/media/pure/4314/272798>

Jones, M-A. (2019). Time and the Rhythms of Transformative Learning. *Teachers College, Columbia University, New York, NY, USA*

Juul, S. (2012). Fænomenologi. Kap. 1 I: Juul, S. & Pedersen, K. B. (red.), *Videnskabsteori*.
København: Hans Reitzels Forlag

Juul, S. (2012). Nyere kritisk teori. Kap. 9 I: Juul, S. & Pedersen, K.B. (red.), *Videnskabsteori*.
København: Hans Reitzels Forlag

Kjeldahl, R. (2021). *Mistrivsel blandt børn og unge er kun blevet mere aktuelt med coronakrisen*. Altinget. Lokaliseret 14. oktober på:
<https://www.altinget.dk/boern/artikel/boerns-vilkaar-mistrivsel-blandt-boern-og-unge-er-kun-blevet-mere-aktuelt-med-coronakrisen>

Lee, S.-P. (2016). Ethnography in absentia: Applying Lefebvre's rhythmanalysis in impossible-to-research spaces. *SAGE*, 18 (2), p.257-276

Lefebvre, H. (2004). *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life*. US, UK: Continuum.
Translated by Elden, S. & Gerald M.

Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*, Padstow: T.J Press Limited.

Lyon, D. (2019). Rhythmanalysis: Research Methods. *US, UK: Bloomsbury Academic P. 1-95*

Massey, D. (1994). *Space, Place, & Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Mechlenbog, M. (2007). Hjemme i globaliseringen. *Dansk Sociologi 18 (4), 71-85*

Moore, J. (2000). Placing Home in Context. *Journal of Environmental Psychology, 20, 207-217*

Møller, J.K (2016). Spørgeskemaet som metode til indsamling af egne data. Kap. 12 I:

Kristensen, C.J & Hussain, A.M (red), *Metoder i samfundsvidenskaberne*. Frederiksberg.

Samfundslitteratur

Nash, L. (2020). Performing Place: A Rhythmanalysis of the City of London. *SAGE, 41 (3), p.301-321*

Pedersen, P. (2009). *Etnografi*. Den Store Danske. Lokaliseret 30. januar på:

<https://denstoredanske.lex.dk/etnografi>

Pink, S. (2020). *Making Homes*, Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, an informa business

Rouse, J. Atkinson, J. & Rowe, A. (2021). Peering inside mutual adjustment: Rhythmanalysis of return to work from maternity leave. *SAGE, 39(8) 709–731*

Rudå, S. & Betzer, S. (2018). Unges hverdagsliv i Urbanplanen. *Aalborg Universitet 31. maj*

Sand, A.-L. (2018). Hvad taler vi om, når vi siger rytmeanalyse? (*Arbejdsrapport, september, side 1-9*)

Sand, A.-L. (2017). Jamming with Urban Rhythms: Improvisational Place-making among Danish Youth. *25(3) 286–304: SAGE Publications and YOUNG Editorial Group*

Shove, E. (2007). Having and doing: The case of the 'restless kitchen' Kap. 2 I: *The Design of the Everyday Life*. Bloomsbury Academic.

Simonsen, K. F. (2001). Rum, sted, krop og køn. Kap 1 I: K. Simonsen (red.), *Praksis, rum og mobilitet: socialgeografiske bidrag*: Roskilde Universitetsforlag. S. 17-47

Sjørlev, I. (2007). Husets Univers: Om danske enfamiliehuse i tid og rum. *Dansk Sociologi, 18 (4)*

Thualagant, N. (2016). Spørgeskemaet som metode til indsamling af egne data. Kap. 12 I: Kristensen, C.J & Hussain, A.M (red), *Metoder i samfundsvidenskaberne*. Frederiksberg. Samfundslitteratur

Winther, A.H. (2021). Urban compact living: Making home in the city: An ethnographic case study of compact living in an urban Danish context. *Aalborg Universitetsforlag. Ph.d.-serien for Det Ingeniør- og Naturvidenskabelige Fakultet, Aalborg Universitet*